

నీతి చంద్రిక, సంఘి

గ్రంథకర్త:

కందుకూరి వీరేశలింగము పంతులు

ప్రకాశకులు:

హితకారినీ సమాజము
రాజమహేంద్రవరము

1951

రాజమహేంద్రవరమున
శరస్వతీ పవర్తయెనందు ముద్రింపబడినది

నోటిచంద్రిక, సంధి.

TO
Edward Parr Metcalfe, Esq., M. A.,
PRINCIPAL, PROVINCIAL COLLEGE,
RAJAHMUNDYR.

THIS LITTLE VOLUME

IS

MOST RESPECTFULLY DEDICATED

BY

THE AUTHOR

AS A SLIGHT MEMORIAL OF SINCERE ESTEEM.

పీఠిక.

***

చిత్రపదము.

శ్రీకరు నవ్యయు నాద్యున్
లోకచయావశీలున్
శ్లోకవిశ్లోవణు నీశున్
బ్రాకటభక్తిని గొల్తున్.

తేటగీతము.

ఆంధ్రభావను బద్ధకావ్యములు పెక్కు
మున్ను లోకోపకారకంబుగ రచించి
నట్టి నన్నయాదుల నెదయందుఁ గొలిచి
వచనకావ్యంబులను వ్రాయువారిఁ దలఁతు.

ఉత్పల్లమా ల.

ఇంతకుమున్ను నేను రచించినవిగ్రహతంత్ర మెల్లచో
నెంతయుఁ గష్టశైలి రచింపఁగఁబడ్డ దటంచుఁ బల్కెనున్
వింతగనాకు లేఖలను బెక్కురు వ్రాయుచునుంటఁ జేసి య
త్యంతము వ్రాసితిన్ సులభమాగతి దీనిని సంధితంత్రమున్.

తేటగీతము.

పలుమలు హితోపదేశంబు భారతమును
బంచతంత్రంబుఁ బరికించి, వానిలోన
వలయుకథలను గొని దీని వ్రాసినాడఁ
గ్రోత్తుగాఁ గొంత యందందుఁ గుదురుపఱిచి.

చిత్రపదము.

పెద్దల వేడెద దీనన్
 దిద్దఁగ దోషము లున్నన్
 విద్దియ చాలనినన్నున్
 దద్దయుఁ గూర్చిక్షమింపన్.

నీతి చంద్రిక

శ్లో ౧

తదనంతర మానరవరకుమారు లాధరణీ సురప్రవరున కిట్లనిరి.
“స్వామీ! మీ యనుగ్రహంబు కతంబున, విగ్రహమును సమగ్రము
గా నాకర్ణించితిమి. దయచేసి యింక సందిని సహితము ప్రసాదించి
మాకుం గరరణాయనంబు గావింపుడు.” అనవుడు సభ్యుల నమస్త
నీతిశాస్త్ర ముక్కుం డగు విష్ణుశర్మం డిట్లని చెప్పందొడంగె:—

అమ్మాడ్కి భీమసంగ్రామంబున నిహతానేకపై నిక లోకంబు
లగు మయూర మానసాకంబులకు గృధ్రచక్రవాకంబులచే క్షణమా
త్రంబున సంది చేయబడియె. ఆవిధంబు వివరించెద వినుండు.

ఆరీతిని దారుణం బగు ప్రవిదారణంబున పీరవారం జెల్ల
మారణంబు నొందినఁ జింతాక్రాంత స్వాంతుండై వరటా కాంతుండు
మంత్రిం జూచి “సర్వజ్ఞ! ఎవడు మనదుర్గంబున నట్లగ్ని పెట్టిన దుష్టా
త్ముడు? పగలచేఁ బంపంబడి యెవ్వరయినఁ బ్రచ్ఛన్న వేషు లయి
మనదుర్గంబు నివాసంబుగా నుండి మనల మోస పుచ్చి, చి చ్చంటించి
పోరుగదా!” అనిన వినయావసతుం డయి చక్రవాక ప్రశస్తుం
డిట్లనియె.

“దేవా! దేవరవారికి నిష్కారణబంధువై యుండు నీలవర్ణుం
డిప్పు డేమొకో సపరివారంబుగాఁ గానరా కున్నాడు. నాం జూడ
నిది యంతయు నావిశ్వాసఘాతకునివిచేష్టితమ యని తోచుచున్నది.
దేవర యమాయ కత్వమే దేవర నింతకుం దెచ్చినది. పుట్టుపూర్వ

ములను విచారింపక యవిశ్లేషనీయు లగు నభినవాగతులయొడ హృదయంబు సదయంబు గావించి నమ్మినపాపఫల మనుభవింప నేడు కాలము వచ్చినది.” అనిన రాజును క్షణమాత్రంబు స్వాంతంబునఁ జింతించి—“ఇది యంతయు మా దురదృష్టము. మా యదృష్ట మిట్లుండఁగా నెవరి నన వలసిన పని యేమున్నది. ఈవిషయంబున దైవప్రాతికూల్య మొక్కటియె కాని మంత్రులదోషంబు లేశంబును లేదు. మనుష్మదప్రయత్నముచేఁ గార్య మెంత చక్కఁగా సంఘటింపఁ బడినను, దైవయోగము చేతం జెడిపోవును. నిటలలిఖితాక్షరంబులు తుడిచివేయ నెవ్వరిచే నగును.” అని యూరకుండెను.

అప్పుడు నవినయంబుగా మంత్రి యిట్లనియె—“లోకములోఁ బండితులు కానివారు తమ కొక్కవిషమదశ ప్రాప్త మయినప్పుడు, దైవమును గర్హింతురు; కాని యాత్మకర్మదోషంబుల నెఱుంగఁ జాలరు. అపథ్యానురాగు లగురోగుల లాగున నృపాలురును హిత తంత్రు లగు మంత్రులమతి నతిక్రమించి యాత్మవంచకు లయి యభి నవప్రియులం బురస్కరించుకొని కార్యంబు ముగిసినవెనుక గర్వము సర్వముం దూలి యప్పు డదృష్టముం జేరుకొందురు. సుహృదులును హితకాములును నగుసచివుల వాక్యంబులాదరింపనివారు సహవాసి హితోపదేశంబు వినక చెడినదీర్ఘనూత్రుండను విసారంబుతీరున వినా శంబు నొందుదురు. అక్కఱ వక్కాణించెద నవధరింపుండు.”

ఒక్కయేటిమడుపున దీర్ఘకాలమునుండి, దీర్ఘదర్శి, ప్రాప్తకాల జ్ఞుఁడు, దీర్ఘనూత్రుఁడు, నని మత్యంబులు మూడు కూడి వసియించు చుండును. అట్లుండఁ గొండొకకాలంబునకు వేసవి సమీపించుడు, దీర్ఘదర్శి తక్కుటిమీల రెంటిని జేరఁజేరి యిట్లనియె — “మిత్రులారా! విజృంభణం జూచు చున్నారుగదా! ఆదినమున కాదినము

వేసగి మిగుల నాసన్న మగుచునున్నది. ముందు నిక్కముగా నీర్శివుఁ బాత్రాడితఱిని మన కొండాకచోటికిం బోవ శక్యము కాదు. కాబట్టి యిప్పుడే యాయేటం బడి వెడలి యగాధజలంబును జలచర బహులంబును నగు మఱియొక్కచుడువుం జేరుదము. అనినఁ బ్రాప్త కాలజ్ఞం డిట్లనియె. భవిష్యత్కర్తంబునందుఁ బ్రమాణముం గానము; కాబట్టియె బుద్ధిమంతు లగువా రెప్పటి కేడి ప్రాప్తమగునో యప్పు టికి దానికిం దగినట్లు కార్యము ననుష్ఠింపఁ జూతురు; కాని ముం దెప్పుడో యొప్పుమి రాబోవు నని యిప్పుడే చిత్తంబున రిత్తవిచారంబు పెట్టుకొని కుందరు. ఇట్లేమడువు మహార్థనంబువడువున నుండఁగా నిప్పుడే యింతవంత యేల? అంత పుట్టినప్పుడు పోలినతెఱంగు చూచుకొందము.” అనిన దీర్ఘనూత్రుం డేమియు నాలోచన పాలు వోవక యూర కుండె. అంతయు నివ్వచారించి దీర్ఘదర్శి యింక నిందు నిలుచుట కార్యంబు కాదని మున్నుండ మెలంకువ పడి జలసమ్మ ద్ధం బగు మఱియొక్కచుడువుం బ్రవేశించె. ఆవెనుకం గొన్నాళ్ళు గడచిన నెండలు మెం డగుదుఁ బూటకు జలంబు లింకఁ జొచ్చిన, కాలగులు వచ్చి యూతలు, చిక్కములు, మీలపుట్టికలు మొదలగు వానితోడ నీరంబులఁ జొచ్చి, విషంబులం గలయుషంబుల నెల్లఁ బట్టి త్రాళ్ళం గ్రుచ్చు చుండఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞం డొక్కవేరే పూహించి యం దొక్కత్రాడు నోరం గఱిచికొని గ్రుచ్చినట్లు లంటిపట్టు కొని గ్రుక్కుమి క్కనక యుండెను. అప్పుడు దీర్ఘనూత్రుం డబ్బారిం గడచునుపాయంబుఁ గానక “యేమి చేయుదు నెందుఁ జొత్తు” నని తత్తతఱించుచు నిందు నందు మిట్టిమిట్టి పడుచు దుముకు లాడు చుండఁజూచి యాకై వర్తులావాలుగను లగుడంబున నడిచి మడియిం చిరి. అంత నాధీపరులు మీలవేటఁ జాలించి పారిచరంబులయొడళ్ళ

నంటినమంటిని గడుగ మీలగుదుల జలంబుల జాషించునప్పుడు మీనంబులనందున నిగుదాడలం ద్రాడు గతిచి పట్టుకొని గిట్టినట్టులు కడల మెదల కున్నప్రాప్తకాలజ్ఞుడు మెల్లగాఁ ద్రాడు విడిచి గంభీరవారింబ్రవేశించి ప్రాణతాణంబు కాపించుకొనియె. కాబట్టి మిత్రులహిత వచనంబులు విననివాఁడు దీర్ఘసూత్రునివిధంబున నంతంబుఁ జెందును. మఱియు దీన నెం కొకివిశేషంబుకూడఁ గలదు. ముందుగా ననాగతము లగుకార్యంబుల నూహించి మెలఁకువ పడువాఁడు దీర్ఘదర్శి విధంబున నాపదం బొరయక నుఖించును; అప్పటికిం దోచినట్టు మెరు పరికించి ధైర్యముతోఁ గార్యము నిర్వర్తింపఁ జూచువాఁడు ప్రాప్తకాలజ్ఞునితెఱంగునఁ బరమసంశయాన్వదం బయినబ్రదుకుం గాంచును; భవిష్యదర్థంబునుఁ గానక నమయోచితం బగుచుపాయంబునుఁ దోచక యూరకుండువాఁడు దీర్ఘసూత్రునికైవడిఁ దప్పక యప్పుడ ముప్పుఁ జెందును.

అనునప్పు డొప్పనివారివీటం బుట్టువంతల నారసి రాఁ గ్రమ్మఱఁ బంపఁబడిన ధవళాంగుండు చనుదెంచి యంచలరాఁయనిం గాంచి నమ స్కరించి యిట్లనియె. “స్వామీ! ప్రతిక్షణంబును దుర్గశోధనంబు కర్తవ్యంబని మున్నే విన్నివించుకొని యున్నాడనుగదా? దేవర నావచనంబులయెడ ననాదరంబు చేసి యాపనిం గావింపరైతిరి. అట్లేమఱి యుండుటవలసిఫల మిప్పు డనుభూతం బయినది. గృధ్రా నీతం బయినమేఘవర్ణుం డనువాయసముచేతనే మనదుర్గదాహంబు చేయఁబడినది. అశఁడే మీపాల నీలవర్ణుం డనఁ జనవరియై యుండిన వాఁడు. ఆప్రకారము—అనునంతలో నాతనిమాట కడ్డము వచ్చి తల యూచి విశ్వసించి మరాళవల్లభుం డిట్లనియె. “ఔనాను: ఈప క్షారంబువలనంగాని ప్రణయంబువలనంగాని కానివాని విశ్వసించి

నాతోడు వృక్షాగ్రమున నిద్రించువానివలెనే యధఃపతితుం డగుము సందియము లేదు. శివసంతరోదంతంబు చెప్పుము.” అనుడు బకం బిట్లనియె. “ఆప్రకారము దుర్గదాహంబు చేసి దాయవచ్చిన మేఘు వర్షునిఁ జిత్రవిర్ణుండు సగౌరంబుగా బహూకరించి, ప్రసాదమేదు రంబుగా మంత్రీవంకఁ జూచి యిట్లనియె. — “కృతకృత్యుఁ డయిన భృశఃకృతః బూరక పోరాదు. ఆతండు మనోవాక్కుల సంతోషించు ప్రతిఫల మనశ్యము కలుగవలయును. కాబట్టి యీమేఘవర్షుని నే యా కర్పూరద్వీపరాజ్యంబున కభిషిక్తునిం జేయుదము” అని చెప్పు నప్పుడు పోరిచొప్పు తలఁపునం బాటి పరధ్యానముతో విచారించు చున్న రాజుం జూచి మంత్రి చక్రవాకంబు: “ప్రణీధి యేమో ముఖ్యాంశంబు మనవి యొనరింపఁ బోవుచున్నాడు. దేవర పరాకు లేక ససాకల్యముగా నాకర్ణింపవలయును.” అనుడు తేడు; “ధవ ణాంగా! మేము చిత్తగించుచునే యున్నారము. ఏదీ! తరువాతి వృత్తాంతమును వినిపింపుము.” అనవుడుం బ్రణీధి యిట్లు విన్నవించు చున్నాడు.

9169

అంత నామాటలకుఁ బ్రధానమంత్రి యైన దూరదర్శి యిట్లనియె: “దేవా! ఇప్పు డేలినవారు సెల విచ్చిన దంత యుచితం బని నేఁ దలంపను. ఈతనికి మే లొనరింపఁ దలంపుఁ గొంటిరేని, ప్రసాదాంతరము చేయుటయె యెంతయు నర్హకార్యము. చూడామణి స్థానమునం బాడుకర నిడఁగూడనట్లు, మహాత్ము లుండఁదగినపదంబు నందు నీచుల నెప్పుడును నిలుపరాదు. నీచస్థానయోగ్యునిం దెచ్చి యతిశయస్థానమునందు నిలిపినభూవిభుండు, కాళ్ళం దొడుగఁ దగిన పాదుకలం దల ధరించినవానివలెఁ బరిహాసపాత్రుఁ డగును. లోకములో దేవర యెఱుంగనిది మఱి యెవ్వ రెఱుఁగుదురు? పూజించినను నశ

మానించిననుమాడ నపకారంబు చేయుచుండుట యల్పులకు నైజ
గుణము; శిరంబున ధరించినను గాలం ద్రొక్కినను భుజగంబు బడలు
పడం గఱుచును గదా? నీచులు స్వాఘ్యపదంబుం బొందుదురేని
ఒకానొకప్పుడు మేలు చేసినవారికే ద్రోహంబు చేయఁ జింతింతురు.
మున్నొక కాలసర్పము వణిజునిచేఁ బ్రతికింపఁబడియఁ, నాతనికి యప
కారంబు చేయఁ జూడెను. దేవర కాకథ వాక్రుచ్చెడ నవధరింపుడు.

హిమవంతంబు ప్రాంతంబున నొకకాంతారంబునఁ గాలితెరు
వున నొక బేహరి చనుచుండెను. ఆయెడ నాయడవియందు దావపావ
కుండు గడు నడరి నలుగడలుఁ జుట్టి యొక్కపట్టున నొక్కపెట్టునఁ
బెక్కుచెట్లం గాల్చుచుండెను. అట్లు వెంటనే మంటలు మింట నంటఁగా
నానడుమ నొక్కకాలవ్యాళంబు చిక్కుకొని యొక్కడకుం బోవఁ
ద్రోవఁ గానక యాకానిం జను చున్నవాణిజునిం గని పేరెలుంగున
నిట్లనియె. “ఓయార్తజనశరణ్యా! ఈయరణ్యంబు నలుదెసలుం గ్రమ్మి
ముమ్మరమ్మగఁ జుట్టుకొన్న యాయెరగలింబడి ప్రాణంబులు గోలుపో
వలసి వచ్చెఁగా యని రక్షణోపాయంబు తోఁపుక దైవంబుంబ్రార్థించు
చుండఁగా నాపాలిటిదైతంబు చందంబున సమయమున సన్నిహితుం
డయినాడవు. శరణాగతభరణంబున శిబిచక్రవర్తిని దలఁపింపం దగు
నీయంతిటిలోకోత్తరుని శరణొందితిని. ఇత నాకేమి కొదవ; జాగు
నేయక వేగ వచ్చి ప్రాణదానంబు చేసి పుణ్యమునం బొమ్ము. నే
విన్నవింపఁగల దంతయు విన్నవించితిని. పిమ్మట దమచిత్తము నాభా
గ్యము. అని మఱియు దీనాతిదీనంబు లగువచనంబులఁ బ్రార్థింప,
నాతఁడు దుష్టజంతువు వ్రంతసహితము చూడఁజాలక యగణ్యకారు
ణ్యంబున డాయఁబోయి లోపల మిలమిలమెదలుచు నరణ్యరోదనంబు
జేయు చున్న జంహగముం గనుగొని, తనచేతికట్టుకొనకుం జెను

ద్రాటితో నొకసంచిని వ్రేలం గట్టి, యాకట్టమొదలు చేతఁబట్టుకొని యుపాయముగా సంచిని బొమ్మలో జాతి విడిచెను. తోడనే యాపన్నం బగు నాపన్నగంబు సంచిలోఁ దూటి చుట్టచుట్టుకొని యుండెను. అంత నాపణ్యాజీవుండు మెల్లఁగా సంచిని బయటఁ దీసి యాశీవిషము నొకచోట విడిచి పెట్టెను. మ్రొక్కఁ బోయిన గుడి విడిగి మీఁదఁబడినట్లు తోడనే యాత్రాఁచు బుసకొట్టుచు లేచి, మనఃస్థులు పాములం గంటఁ బడినతోడనే చంపుచుందురు. కాఁబట్టి యట్టి మాకులంబున కెల్లను మృత్యుప్రాయు లైన వారిని దొరకినపుడు దోరింపక విడువ రాదని పలుకుచు, నాలుక లార్చుచుం గవిసి యాతనిపైఁ బడి కఱవఁ బోయెను. అందుల కాతం డడలు గడలుకొని వడఁకుచుఁ బరిసరధరాధరదరీద్యారంబులు మాఱుమ్రోయ నఱచుచు సంచి నొకమూలం బొటవైచి దర్శికరము వెనుకఁజూచాను మఁదును గాఁ బఱవఁ జొచ్చెను. ఆచేరువ పొదలో నిడు రించు చున్న గోమాయు వాయలుకుడు విని యలికి పడి లేచి వచ్చి, ఫణికిని వణిక్కిరోమణికిని నడుమ నిలిచి యిట్లనియె. “ఓయురగ రాజమా! ఏల యూరక రోజుచు నీపాఱుఁబోతువెంటం బడి పరు గెత్తుచున్నాఁడవు? ఇంచుక నేవు నిలిచి నీవార్త నాతోడఁ జెప్పుము. నాచేత నగు సాహాయ్యం బున్నం జేసెదను” అనినం గృష్ణాహి తన యావద్యత్తాంతంబును బూసగుచ్చినరీతిని వినిపించెను. అది విని యుక్కజం పడినట్లభినయించుచు నక్క యిట్లనియె: “ఓమిత్రమా! ఇప్పుడు నీవు చెప్పినచరిత్రము విప్రసంభవాత్రముగా నే జింతింపను. ఈసంచి యెక్కడ? నీదేహమెక్కడ? దీనిలో నీవు దూఱుట యెక్కడ? నీవు చూడఁబోయిన బెద్దబారె డున్నావు; సంచియో వట్టుమన్న జేనెఁడు లేదు. నీవింధు మరలఁ జొచ్చి చూపువఱకును

నీమాట సత్యమని విశ్వసించఁ జాలను. ” అనుకు నానాగుఁబా
మప్పుడ సంచిం బ్రవేశించి, తొల్లింటియట్టుల చుట్టఁ జాట్టుకొని
లోపల నిమిడి యుండెను. వెంటనే యాస్పదాలము, మోమున
వైవర్ణ్యంబు మిగులఁ బెదవులు తడుపుచు నిలుచున్న యావణిజానకుఁ
జేసెఁగ జేసి యాసంచిమూతిని గట్టిగా దారముతో బిగింపు మని
చెప్పెను. అతఁ డాప్రకారము చేసి, తనచేతిబడియతో సంచిమీఁద
నాలుగుమోఁదులు మోచి దండకూకమున స్వర్గలోకమునకుం బుచ్చి,
జంబుకంబుం గొనియూడి తనదారిఁ బోయెను.

కాఁబట్టి క్షుద్రులు తమ కులకారంబు చూపించువారికే యవ
కారంబుఁ దలంతురు. అంతియ కాక, ముక్కడులయెడల జేసిన
యవకారంబును నిసుకయందు రచించినముద్రయుఁ బోలె జాల
కాలంబు నిలువదు. మార్జాలంబును ధర్మకర్తగా భావించి
నేవింపఁ బోయినశశకపింజలములకుం బోలె దమకెప్పుడు కీడు
మూఁడునో యని యెంచి, ప్రజలును నల్పునిం గొలిచి యుండ
నొడఁబడరు. మీ కాకథ వాక్రుచ్చెద నాలింపుఁడు.

వింధ్యాటవిలో నొకవృక్షకోటరంబునఁ జిరకాలమునుండి
కపింజలంబను పక్షియొకటి కాపురంబుండును. ఒకనాటి నూర్యాస్తమ
యసమయంబున మొయిలు మొత్తమ్ములు వియత్తల మెల్లఁ గాఱు
క్రమ్ముకొని కడవలం ద్రిమ్మరించిన ట్టొకజడివాన కురిసెను. ఆవర్షం
బునం దడిసి తడసి యాపులుండు వేళకుఁ దొట్టఁ జేర లేక పోయెను.
ఆప్పుడు దీర్ఘకర్ణం బనుశశం బొక్కందు భృశంబును వానను నాని
యాశకుంతం బుండుతరుకోటరంబు చేరి, నెమ్మదిగా నందు మఖ
నిద్ర చేయు చుండెను. ఇంతలోఁ గపింజలము తననివాసస్థలి న్నెదకు
కొనుచుఁ జిమ్మచీకటిలో వచ్చి లోన నిదురించు కుందేటిం గని

యవలించి కోపంబు గడుగ నిట్లనియె: “ఓక్! శశాధమా! నే నింటులేనియెడ వచ్చి నీవు కావరంబున నాకృహం బాక్రమించుకొని నిశ్శృంకముగా శమసిండు చున్నాడవు. ఇకనైన నాలస్యంబు చేయక నాయిల్లు నాకు విడిచి యవలికి లేచి పో. మాకు పోకుంటివా నీప్రాణములు నీవి కావు” అనిన గరువంబున శశం బిట్లనియె: “చాలు: జాలు: నీబెవరింపుమాట లింతటితో: గట్టి పెట్టుము. దీర్ఘకర్ణునిముండఱనా బీరంబులు పలుక వచ్చితివి? వాపీకూపంబులును, దటాకంబులును, దరువివరంబులును నెన్నగు ముందుగా నాక్రమించుకొందురో నాటికి వారిని గాని యెల్లకాలముఁ బ్రత్యేకముగా నొకరిసొత్తులు గావు. మా టాడక పో పో. పో నొల్ల వే నెయ్యడ కైసం దగవునకు రా పోదము” అనిన “స్వనహారమునకు ర మ్మన్న పో రానన వచ్చునా? ఈరాత్రి పుచ్చి వేసిం పోదము. అందాక గొంచె మోపిక పెట్టుము.” అని యాకొరవరాత్రి నెట్లో వేసింది తూరుపు తెల్లవాటును శశంబును లేపి, దానితో: దగవునకు పోదము నకువు నుని నాలుగడుగులువెట్టి, యాపిట్ట ముంచివాడంబు: దీర్ఘ గలవార డెవ్వ: డనిన దీర్ఘకర్ణు డిట్లనియె “సర్మదానదీతీరంబున దధికర్ణు డనుమార్జారాలవల్లభు డొకండు గలఁడు. అతఁడు బహుకాల వృద్ధు డు; బహువ్యవహారదర్శి; శాంతమూర్తి; సధగుఁడు. అతఁడే మనచిక్కు వదలింపఁ దగినవాఁడు.” అనిన గా: పోలు నని యొడఁబడి యాకపింజలము కుండేటితోడఁ గూడఁ గాల్దెగువునం జని చని మిట్టనుధ్యాహ్నమున నాజీర్ణోతు వుండుతావు” జేరెను. ఆహ! కాలంబు చేరు వయినఁ దల లుత్తరించుకొని పోవువోటికే పాదంబు లెంతదూర మయిన, శరీరధారుల నీడ్చుకొని పోవును గదా; అట్లాశశకపింజలములు గమ్యస్థానంబు: జేరి, పురోభాగమున వృద్ధ

మార్జాలుని గాంచి, కపటధార్మికులను గేవలజితరపూరకుం
 డును నని యెఱుంగక యిట్లనియెను. “ఓ మార్జాలనాయకా!
 మాలో మాకు స్థలవివాదం బొక్కటి వుట్టి దానిని ధర్మ
 స్వరూపుల రగుస్వామిసమ్ముఖమ్మునం దీర్చుకోవలెనని బహుదూరము
 నుండి యాస పడి వచ్చినవారము. మమ్ముఁ దడవు కూర్చుండఁ
 జెట్లక నిచ్చక్షపాతకముగా వేగిరము మాన్యచహంగంబు తీర్చి మమ్ము
 మానెలపులకు బంపివేయుము.” అనిన నామునుసలిపిల్లి యిట్లనియె:-
 ‘అయ్యలారా! మీరేమో దూరమునుండి చెప్పుచున్నారు. జరాభరం
 బునకుఁ జాంద్రాయణాదివ్రతంబులు తోడుపడఁ గృశించి యింద్రియ
 పటుత్వము తగ్గి యున్నవాడఁ గాన నాశ్రవణంబులు దూరమునుండి
 మీవాక్యంబులఁ దిన్నఁగా గ్రహింప నేర కున్నవి. మీరువురుం
 జెఱియొక చెవి చెంతం జేరి మీమీవివాదాంశంబులఁ దేట పడ నుచ్చై
 స్స్వనంబునం దెఱుపునది. మాకనుష్ఠానసమయంబు సమీపించు
 చున్నది; మాధ్యాహ్నికంబు లొనరించి దానధర్మములు చేసికోవలెను.
 అయినను దగవు తీర్చఁ గలవా రెంద జెందఱో యుండ మీరు వారి
 నేరింగాదని, నే నేమో నిచ్చక్షపాతముగాఁ దీర్చువాడ నని విని
 కడుదవ్వులనుండి వచ్చియున్నవారు. అట్టి మిమ్మారక పంపుట మము
 బోఁటితవన్ములకు ధర్మంబు గాదు. ఈలోకములోనే యెల్లకాలము
 మట్టి కట్టుకొని యూఁగు లాడఁ బోము. కాలధర్మము నొంది నప్పుడు
 ధర్మమొక్కటి దక్క నీలోకములోని వేవియుఁ గూడ రావు. కాబట్టి
 యట్టిధర్మమును మాత్రము వేయియాపదలు వచ్చినను జెడ నాడు
 కోక కాపాడుకొనుచు రావలెను. ఇది యెంతయు సత్యము. సత్య
 మెప్పుడును దప్పరాదు. సత్యమే సర్వశుభములకు మూలము. సత్యము
 పకుఁదోడు భూతదయయు నుండవలెను. భూతదయయే సమస్త ధర్మ

ములకు నలంకారము. తనదేహమున నొక్కకంటకము సోకినంతనె
యెంతనొప్పి కలుగునో యెల్లదేహధారుల శరీరవేదనయు నట్టిదే కదా
యని యెఱింగి తత్త్వజ్ఞు లెప్పుడును హింసకుం గడుదప్పుగఁ జరియింపు
చుందురు. క్రూరకర్ము లీయర్థం బెఱుంగక దయయు ధర్మంబును
విడిచి దేహయాత్రామాత్రమునకై వరోపతాపంబు చేయఁ బాలు
పడుదురు. “స్వాశ్రితావససమోనహిధర్మ” యని వేదములు ఘోషిం
చును గదా! కాఁబట్టి యాశ్రిత రక్షణమునకు సమాన మయిన
ధర్మము మఱియొకటి లేదు. విషాధం బగు లోభంబును మొట్ట
మొదట మొదలంట నున్నూలింప వలయును. ఎంత సంపాదించినను
బ్రాణావసాన సమయంబున లోకములోని దేదైనఁ దలఁ గట్టుకొని
పోదుమే? ఓదుగాళా! పాపభూయిష్ఠం బయిన యీ కలికాలంబున
నీవెందఱి వశవర్తులం గావించుకొని యెందఱిచే నెన్ని దుష్కార్య
ములఁ జేయుంచుచున్నావు? ఓహో! నీపేరు తలంపునఁ బాఠినంతనె
నాగుండెలు పగులుచున్నవి! అని యవ్వగ్గుఁబిల్లి చల్లని మాటలతో
నల్లన ధర్మోపన్యాసంబులు నేయుచుండ నా శశకపింజలములు విశ్వా
సముతో బిడాలమును దాయం బోయి రెండును రెండు చెవులలోను
దనతన వ్యవహారమును జెప్పుకొనుచుండ, పిట్టతగవు పిల్లి తీర్చ
నన్న ట్లాజరతమార్జారంబు కాళ్ళతో నారెంటిని జిక్కుంబట్టి
యొక్కట మెడలు కొఱికి చిత్రవధం బొనరించెను. ప్రాణ ప్రయాణ
వేళ నృశకపింజలములు: “అయ్యో! ఒక్కరాత్రికెవ్వరు పరున్న నేమి
యని యూరకుండక లేనిపోని వివాదంబు పెట్టుకొని తగవునకుం
బోవుద మనుదుర్బుద్ధి యొకటి పుట్ట నుఖముగా బ్రదుక లేక వేకువ
జామునఁ బడిపోయినట్టు లేచి యింతదూరము వరుగెత్తుకొని వచ్చి
యొఖలుని నాశ్రయించి వీనిమిథ్యా వాదములు విని వృథా శ్రమ

పడి దుర్మరణంబుఁ దెచ్చుకొంటిమి. పోరు నష్టి పొందులాభము నన్న
లోకోక్తికి యెన్నఁదైన యర్థ మగునా? వినాశకాలము సమీపించినప్పు
డెవ్వరియూహించుట నేల పనికి వచ్చును? తానొకటి తలఁచిన దైవ
మొకటి తలఁచును. 'అలాటలేఖా నవునః ప్రయాతి' యన వినమే?"
అని చింతించుచుఁ బ్రాణములు విడిచెను. మార్జాలమును యథేష్టం
బుగ రెండుమూడు దినము లాహారంబు వెదకుకొనక్కఱలేక వానిని
భక్షించుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రవర్ణుడు దూరదర్శిం జూచి, "మంత్రీవరా! నీవు
జెప్పినట్లు మేఘవర్ణుని కుప కారాంతమునే చేయుదము. కాని
ముచ్చుండు చేయ వలసినదని నొక దానిం జెప్పెదను వినుము. మనచే
నశ్రమంబున జయింపఁబడిన కర్పూరద్వీపమునకు మరల నీమేఘ
వర్ణునినే పంపుదము. ఈతండు చని యారాజ్యమునం గల యుత్తమ
వదార్థముల నెల్ల నిరాయాసంబున నిచ్చటికిం గొనిరాఁ గలఁడు.
అప్పు డాతెచ్చినవానిలోఁ గొన్నియపూర్వవస్తువుల మనయాత్మలకుం
బుత్తము; కొన్ని మేలి వస్తువులు ప్రకృతివర్గంబున కొనఁగూడుము;
మిగిలిన వానిని యథేచ్ఛముగా మన మనుభవింపఁగలము. ఆవయిని
నిష్కంటకముగా మనమే యెల్లకాలము జలనంబు లేకుండ నాదీవి
దొరతనంబు జెల్లింపఁ గలము. అను రాజావచనంబులు విని నవ్వి
దూరదర్శి వినయ విధేయత్వంబులు కాన్పింప మెల్లఁగా నిట్లనియె.
"దేవా! అనాగత కార్యంబులం దలఁచి సంతోషింపరాదని నయ
మిదులు పలుకుదురు. మనోరథ రాజ్యపాలనంబున నానందించువాఁడు
కడపటఁ బేలపిండికుండం బగులఁ గొట్టుకొన్న మేదినీ దివిజునివలెనే
నిపాదంబునొందును. ఆకథ వినిపించెదను. వినుండి.

అయోధ్యానగరంబున దేవశర్మ యను బ్రాహ్మణుఁ
డొకఁడు గలఁడు. ఆమహీనురుఁడు మహావిషువత్సక్రాంతినఁడు
నుజియొక విప్రునియింట శ్రాద్ధమునందు నిమంత్రితుఁడై, యొక
సక్తుపూర్ణశరావమును దానముగాఁ బరిగ్రహించెను. అందున
కాశండు డెందంబున నమందానందము నొంది, యాసక్తు
ఘటముఁ గొని యిరవున కరుదెంచుచుఁ గడుపార శ్రాద్ధభోజనంబు
చేసి యుంటఁజేసి నడవఁజాలక యాయానవడుచు బొజ్జ నిమురుకొనుచు
మెల్లన మార్గంబున నొకకుంభకారుని గృహంబు చేరి యరుగు
మీఁద దొంతరలుగా నిడిన కడవలకడఁ దననీరుకావిదోవతిఁజేచి,
తలకుఁ జాట్టినయంగవస్త్రము తీసి చుట్టకుదురు గాఁ జేసి దానుపయిని
సక్తుభౌండంబు నెడి, సక్తురక్షణార్థంబు దక్షిణహస్తంబున దండంబు
నొకదానిని ధరించి, యెడమచేయి తలగడగా నిడుకొని యాపంచె
మీఁద శయనించి, కన్ను లర మోడ్చి మితిమీరిన కోరికలు కోరుచు
నిట్లు చింతించెను. “ఈసక్తువును మంచివెల వచ్చినప్పు డమ్మి
యొక పాడిమేకను గొనియెదను. అది యేఁటేట రెండేసిపిల్లలఁ
బెట్టుచుండును. అవియు వానికిఁ బుట్టినవియు సంవత్సరక్రమమున
బెరిగి కొన్ని హాయనములలో బహుసహస్రము లగును. అప్పుడు
వాని నన్నిటిని విక్రయించి నూఱు పాడిమొదవులం గొందును.
ఆధేనుశతమును గతిపయాబ్దములలోఁ బెక్కుదూడల నీనును. అవి
యన్నియుఁ గాలక్రమమున మందలుమందలుగా వర్ధిల్లి, దోడ్లునిండి
పోవును. ఆవల వానిలోఁ గొన్నిటితో వివిగా వ్యవసాయము
సాగించి, పొలములలోఁ బండిన వంటలలోఁ గొంత విక్రయించి లక్ష
సంఖ్యలధనము నార్జించెనను; మఱికొన్ని కోడెల నమ్మి సొమ్ము కూడఁ
బెట్టెదను. ఆవిత్తముతో సత్తతి నేను గోట్లేళ్ళరుడ నగుదును.

ఆపిమ్మట మాయంట నేమూలఁ జూచినను రొక్కము వెక్కనము
గా మూలుగు చుండుట నెఱిగి యెల్లవారును నాకు 'మేము కన్య
నిచ్చెదము మేము కన్యనిచ్చెద' మని యింటిచుట్టును దిరిగి పోవు
చుందురు. అందులోఁ గులగుణరూపసమన్విత యగు నొక్కతన్నిం
బెండ్లియాడెదను. ఆలలనవలన నాకు మారునిం బోలుకుమారుండొకఁడు
కలుగును. వానికి మాసోమశర్మపేరే తప్పక పెట్టెదను. గృహకృత్య
నిర్వహణాయత్తచిత్తంబున నానుందరి నందను నెత్తుకోక నా
ముందట విడిచి పోవఁ గోపంబు పట్టలేక వెనుకపాటునఁ బోయి యా
మగువ నీలగుడంబున నే నాలుగడవు లడఁచెదను." అను సమయమునఁ
గొంచెము నిద్రవచ్చి తెప్పలు వాల్చి నిజముగా భార్యవచ్చి
మ్రోలసెలుచున్నట్టు కలవరించి, యాగ్రహంబునఁ దనకుడిచేత
నున్నదండముతో నాపిండికుండను భిన్నభిన్నములుగాఁ గొట్టెను.
కట్టివినరునప్పు డాదెబ్బలలోఁ గొన్ని యాచేరువ నున్న భాండ
పట్టులకుం దగిలి కొన్నికుండలు పగిలి పోయెను. ఆచప్పుడు విని
యదరిపడి లోలనినుండి కుమ్మరివాఁడు పరుగెత్తుకొని వచ్చి యా
వెడఁగుబాపనయ్యకు నాలుగుబహుమానంబు లర్పించి, పడిపడి
నావుడమివేల్పును జాపడి వెడల నడఁచెను. కాబట్టి యెందును
రాజోవు కార్యంబులం దడవికొని, సంతోషించువాఁడు మున్నున్న
దానిం గూడఁ జెడఁగొట్టుకొనుటయె కాక, సరివారిలో దూఱు
పడయును.

అప్పుడు మయూరసార్వభౌముండు మంత్రీం జూచి యి
ట్లునెఱుఁ: "దూరదర్శీ! నీ వీవఱకును వచియించిన దంతయు నాద
రణీయం బయి యున్నది. నీమాట చొప్పున మేఘవర్షుని రాజ్యం
బునకుఁ బట్టరిలు కట్టఁ గూడమికి మేమును నొప్పుకొన్నారము.

ఇతఁ గర్హరద్ధివపరిపాలనంబును మనవారిలో నేరి నియోగింప వలెనో వాక్రువ్యము.” అనిన మండహాసంబు గావించి, సగౌరవముగా దూరవర్ధి యిట్లనియె.

“నేవా! మన మిప్పు డాహిరణ్యగర్భునిఁ బరాజయంబు నొందింపం గలుగుట మాయోపాయముచేతఁ గాని, నిక్కంపుజౌరుషంబు చేతం గాదు. అతఁడు మహాసత్త్వనంపన్నుండు; ప్రజారంజకుండు; అసమానమానమహితుండు. కావున నీయవమానంబున కోర్చి యాతం దూర కుండువాఁడు కాఁడు. ఉన్న ట్టుండి యెప్పుడో యే మఱుపాటున మనష్యుం బడి పగఁ దీర్చుకొన సమయంబుకొఱకుఁ బ్రతీక్షించుచుండును. అతనిమంత్రియు ననన్యసామాన్య కేముషీ మంతుఁడు; సర్వంకషప్రజ్ఞగలవాఁడు; సౌజన్యధన్యుఁడు; ప్రతాప దీపితుఁడు. కాలచోదితుం డయి వెనుక తేఁ డాతనిమంత్రంబుదెన ననాదరంబు నేయుటంజేసి యీమేఘవర్ణున కందుఁ జేరంగలిగెను గాని, హిరణ్యగర్భుం డప్పు డాతనిమంత్రంబునే నమ్ముకొని ప్రవర్తించెనేని యింతకుముందు మన మెక్కడ నుండవలసినవారమో దేవరయే యూహింపఁ దగి యుండును. వెనుక నొకసారి నమ్మి భంగ/పడి యున్నవాఁ డవుటంజేసి తొంటియిట్లేమిటి యుండక యింక జాగరూకతతో మంత్రివాక్యములనే వేదవాక్యములనుగా మన్నించుఁ గాన, ముందు మనయాట లేమియు నాతనికడ సాగవు. ఇంతియ కాక రాబోవునది వర్షాకాలము. జలపక్షు లగుటంజేసి యాతనిపైనిక నికాయంబుల కది యాలంబున కనుకూలకాలంబై చూపట్టును. స్థల పక్షు లగుమనపక్షమువారికో వర్షాకాలదినంబులు దుర్దినంబులై యయి కానబడును. కాబట్టి హిరణ్యగర్భునితోడ సంధి గావించు కొని యాతనిరాజ్యం బాతని కొనంగుట సముచితకార్యము. హిరణ్య

గర్భుని సంగరంబున జయుంచితి మన్ననతిష్ఠ యీవలకే వచ్చి యున్నది. దానిజేసి యింక దేనికీర్తి లోకంబున శాశ్వతంబుగ నెఱుగొనఁ గలదు. అంతకిన్న మనకుఁ కావలసిన దేమి? హిరణ్యగర్భుడు దేశకాలానుకూలంబు తెఱుగెఱింగి మరల సంగరంబునకు రాక తక్కుడు. పరమర్థభేదనోపాయధౌరేయుం డగుసర్వజ్ఞునిబుద్ధిసంపదకుఁ దోడు సహాయసంపదంగూడఁ బడసి దడంబుతోడ దాడివెడలి మనలం దొడరు మరాళరాజున కాజి యిచ్చి నొచ్చి యోడి, దిగ్దేశముల వ్యాపించిన యశస్సును గోలుపోక నిలుపుకొనుట శుక్తము; నేఁ జెప్పవలసినది చెప్పితిని. ఇంక దేవరఘట్టము.” అనినఁ బకపక నవ్వి బలదర్శనంబున నాతనిచూటలు పాటింపక శిఖండింద్రుం డిట్లనియె.

నీవేమో లోకములో లేనియూహలనెల్ల నల్లి నేర్పు మెయిన్నిరాధారముగా నాకాశహర్ష్యమును నిర్మింపఁజూచు చున్నాడవు. కాని యది యుక్తిమారుతఁబుతాఁకునకుం. గదలక నిలుచ నేరదు. సంగ్రామంబున సర్వంబును బోగొట్టుకొని ప్రాణమాత్రాశిష్టుడై యోడి పాటినహిరణ్యగర్భుం డెక్కడ? సంగ్రామవిజయగర్వోన్నతి న్నాఁడు లేక మలయు చున్న చిత్రవర్ణుని నాతండు భండనంబుం దాడి మానప్రాణంబులు గోలుపోక నిలిచి గెలుచు టెక్కడ? ఈమాట లెవ్వరయిన విన్ననవ్వుదురు. బాహుబలంబున నార్జించుకొన్న నేల నాఁచికో లేక నిష్కారణముగాఁ జేవిడుచుట వీరధర్మంబు గాదు. రణవిజితుం డగుహిరణ్యగర్భుం డిప్పుడు నాచేతిలోనివాడ. అతని నాతనిరాజ్యంబును నాయుచ్చవచ్చినట్లు చేయఁగలవాడను. నీ వింక వేయి చెప్పినను రాజ్యంబు విడువఁగలవాడను గాను. ఇంక నీవిషయమున నీవు నాతోడ నేమియుఁ జెప్ప వలదు.” అని, వీరగర్వంబునఁ గొలుపు విడిచి లోపలిమందిరంబునకుం జనియెను. అంత

మంత్రి మొదలగువారును దమతమ నెలవులకు సరిగిరి. చేతులు దేవరకు వార్తావిశేషంబులు విన్నవింపఁ గ్రన్నఁ జనువెంచితిని. అని ధవళాంగుండు సర్వంబును నివేదింప, రాజానుమతంబున సర్వజ్ఞుఁ డాతని కిట్లనియె “ధవళాంగా! నీవు మార్గాయాసంబునఁ గడు బడలి యున్నవాడవు. ఇప్పుడు గృహంబునకుం బోయి యలసట వాచికొని, పిమ్మట నెమ్మదిగా మఱియొకసారి దొరవారిని సందర్శించుకొమ్మా. నీకు మేము మిక్కిలి శ్రమ యిచ్చినారము. నీస్వామిభక్తికిని గార్య నిర్వాహకత్వంబునకును స్వామియు నేమును స్వాంతంబున సంతయు సంతసించినారము. నీ వింకఁ బోయి రమ్ము.” అని వీడుకో లిచ్చిన, నాబకంబును మనంబునఁ గరంబు నయంబును భయంబును గదుర తేనికిని మంత్రికిని మ్రొక్కి తనయిక్కకుం జనియెను.

ధవళాంగుండు నిజమందిరంబున కరిగినయనంతరంబున హిరణ్య గర్భుండు మంత్రితోడ నేకత ముండి, కార్యాలోచనం బడిగినఁ బ్రెగ్గడ యిట్లనియె. మన మీవఱకే బవరంబున నోటువడి వాసి చెడియున్న వార మగుటంజేసి, యిప్పు డావిరోధి వరూధినీజాలంబు నెక్కటిం దాఁకి వీఁక చెడక నిలువఁజాలము. బలశాలి యగు విరోధిని సాధింపఁ దలపు గొన్నవాడు. అంతకంటె బలవంతునితోడ జెలికారంబు వాటించి యామేటిమగనిం దనవైరిమీఁదికిం బ్రేరేపవలయునని నీతి విద్యావిదులు పలుకుదురు. గంధగజం బుబ్బలిలోఁ దగులుకొన్నప్పుడు గంధగజంబే లేవనెత్తవలెనుగాని యాపని యొక్కఁముక్కడిప్పుగఁబు చేతఁ గానేరదు. సింహశద్విపాధినాథుం డగు మహాబలాధిధానసారస కులపవిత్రుండు మనకుం బరమమిత్రుండు గలండు. అతనిపాలి కిప్పుడ దూతను బంపి, జంబూద్వీపంబుపయి దండు వెడలి మనకుఁ దోడు నూప వేడుకొనవలయును. ఇప్పటి కిదియ నాకుం జూడ నవశ్యకర్త

వర్ణబుగ్గఁ దోచుచున్నది.” అనిన తేదనఁ గడు నలరి మంత్రిం గొనియాడి, శకుక్త ప్రకారంబున వేగంబ నుగుప్తంబుగా నొకలేఖ లిఖించి, పదిలంబుగా ముద్రవైచి, విచిత్రుండను బకంబును రహస్యంబుగఁ బిలిపించి, యాలేఖ పతనిచేత నిచ్చి సింహాశద్వీపంబునకుం బుచ్చెను.

అంత నచ్చటఁ జిత్రవర్ణుండు మఱియొకనాఁడు నిడుకొలుపుచు వానాశించుంబులు మాచ్చటించుచు, బ్రసంగవశంబునఁ గన్పూర్వీకఁ బాగాలు నిచ్చి మేఘవర్ణునితో నిట్లనియె. “ఓయీ, మేఘవర్ణా! నీవు బహువారములు కన్పూర్వీకమునుండి వచ్చితివి గదా? హిరణ్యగర్భఁ డెట్టిగుణములు గలనాఁడో యాశనిమంత్రి చనిన కుట్టితో నీవు చక్కఁగా గ్రహించి గుందువు కాఁబట్టి వాని నెల్ల మాకడ వివరింపుచూ చూతము.” అనినఁ గాకంబిట్లనియె: “హిరణ్యగర్భనుహారాజు మహాశయుడు; సత్వసాధుడు; జాగరూకుడు మంత్రి సర్వజ్ఞుండు సర్వవిధంబుల సమర్థుడు; ప్రెగ్గడతనంబున నాతనితోడ నీడగు ప్రయోజకుని నొండొక్కనిం గానము.” అనినఁ జిత్రవర్ణుండు తల యూచి మందహాసపూర్వకంబుగా నిట్లనియె. “అంతటి మహాశయుం డగుటచేత నాహిరణ్యగర్భుండు నీచేత నంతనులభముగా వుచితుఁ డయ్యెను? ఏ దేదీ? ఇతఁ గొంత చెప్పుమా?” అనిన వాయసముఖ్యుం డిట్లనియె. “విశ్వాసముకతంబున నేమఱి యున్నవానిని వంచించుట యొక ఘనకార్యము కాదు. సమ్మక్కచేతఁ దొడమీఁదఁ దల నిడుకొని సఖయుగా నిదురించుచున్నవానిని గొంతు కోయుట యొకపౌరుషమగునా? నల్లని వెల్ల నీళ్ళను దెల్లని వెల్లఁ బాలును ననుకొను నమాయకులు తమవలెనే లోకములో నెల్లవారును నత్యవదులును

సన్మార్గవర్తులును నిష్కపటులును ననుకొందురు. లోపల నుడు
 మాయలును మర్మములును నెఱుంగ రాకుండ నేరువుమెయి మిర్జ
 నులు చెప్పు తేనెమాటలకు మోస పోయి ప్రథమమున వారివలల
 దగులుకొందురు. ఒకటి రెండుమాటలనుభవమునుసమీక్షించి దరు
 వాతివిషయములలో మిక్కిలి జాగ్రత్త గలిగి యుందురు. ఎవ్వరైన
 గ్రొత్తగా నచ్చినవానిగుణము లిట్టి వని వానిమాటలనుబట్టి నిశ్చ
 యించుకోవలెను గాని మనసులో నే మున్నదో లోపల జొచ్చి
 చూడ లేరు గదా! పూర్వ మొకయుర్వీనుకుడు కొందఱు ధూర్తుల
 చేత మోస పుచ్చబడ లేనా? దేవక కాకథ, విచిపించెదను
 వినుండు.

బ్రాహ్మణుడు పరమశాంతనుఁ డొకఁడు తన యధ్వరా
 ర్థంబు నల్లమేఁక నొకదానిం గొని మెడకుఁ బగ్గ మగ్గలముగా బిందె
 మించువేమకతోడ నింటి కీడ్చుకొని పోవు చుండెను. త్రోవలో నొక
 చెఱువుగట్టుమీఁదఁ గూర్చుండి చూచి దుర్నయంబుఁ గొంటు
 దుర్మార్గు లాయకంబును గాఁజేయవలెనని తలంచి తమలోఁ బా
 మిట్లు చింతించిరి. ఈధరామరుం డదే బలిసిఁమేకపోతుం గొనిపోవు
 చున్నవాఁడు. ఒక్కనిచ్చు మిచ్చి కొంద మన్నను మం కిట్టి క్రొవ్వి
 నది నాధారణముగా దొంగిడు. ఈవైదికిశిఖామణి నేలానునైన
 వుంటుంది యాభాగంబు నిప్పు దహపొరించితిమిని పారముదనముల
 పఱకుఁ బుష్కలముగా మన మనర్యాపేక్షంబుగ మారసభక్షణము
 నేయవచ్చును. అనునెడ నొకధూర్తుఁడు నడుమ నడ్డము వచ్చి యి
 ట్లనియె. “ఈబ్రాహ్మణుఁడు పిశాచమువలెఁ బట్టుకొని యేమిటక
 యీమేఁకం గొలుతున కురి పోసి ధరాపరాకరింబు రేగ లాగుకొని
 పోవుచుండఁ, బట్టవగలు నట్టనడువిధిలో మన మెట్లు దీని నెత్తుకొని

పోయి ప్రజలకన్నలు గప్పఁ గలము? రాజభటులును భయంకరులయి యమకింకరులవలె దండహస్తులై యూర నెల్లెడఁ దిరుగులాడుచున్నారు. మనల నొక వేళ దొంగల మని పట్టుకొనిపోయి, చండ శాసనంఁ దగురాజునదుకం బెట్టినఁ గ్రూరశిక్షలకుం గుణి కావలసి వచ్చును. దైవ మిచ్చినమాత్రము సుఖముగఁ గుడిచి కూర్చుండ లేక తల క్రొవ్వి యకార్యకరణంబునకుం జొచ్చితిమేని, మన కందఱకు నేకకాలంబునఁ గాలంబు చేరు వగును. ఈవృద్ధప్రయత్నముచే మన కవమానం బగుట దక్క సభిమతకార్యసిద్ధి యొదవ నేరదు. నాబుద్ధి విని యింక నీప్రయత్నంబు మానుడు.” అనినం బకపక నవ్వి బాల్యమునుండియు మోసపుఁబనుల నాటితేటిన యొకవృద్ధవంచకుం డిట్లనియె.— నీకు లోకానుభవంబు చాలమింజేసి బేలతనంబున బాల పాఠ్యంబులు పలుకు చున్నాడవు. నిజముగా నావంటి ప్రాధుఁడు దలఁచుకొన్న నీయల్పకార్యంబు సాధించుట యెంత పని? ఫాలాక్షు నైనను మోసపుచ్చి యభిమతంబు తుదముట్టించును. చూడు మే నిదె నీవు చూచుచుండ నాశక్తిచేత నీమేఁకపోతును గుక్కను జేసి తీసుకొని వచ్చి మీకందఱకుఁ గాంక్షలు దీఱ దీనిమాంసమున విందు చేసి మీచేత నిప్పుడె మెప్పించు కొందును. తొల్లింటికాలంబున నొకమర్కటంబు మకరంబును మోసపుచ్చి కాదే తనప్రాణంబులఁ గాపాడు కొనెను. మీకక్కఱ వక్కాణించెదఁ జక్కఁగా వినుండి.

పశ్చిమసముద్రతీరంబున నుండునడవియందు బలవర్ధనుఁ డను వ్లవంగపుంగవుం డొకండు వసియించుచుండును. అతండు వార్ధక్యంబున హీనసత్త్వం దగుట చూచి జ్ఞాతులు సర్వముం దోచుకొని యాతని నిల్లు వెడలనడఁచిరి. బలవర్ధనుండును నడవులపాలయి పోయి పోయి, దపతీనడంబుతీరంబున ఫలభరితంబై యున్నయొక్క మేడిచెట్టు

నాశ్రయించి, తత్ఫలాహారంబున శరీరధారణంబు గావించుకొను చుండెను. ఇట్లు ఫలమాత్రమునఁ బ్రాణభరణము చేసికొనుచు నా యుదుంబరవృక్షముమీఁదఁ జిరకాలము నిర్విచారముగా నుండి, యొక్కనాఁడు పండ్లం దినుచుండ వలకేలం బట్టుకొన్నపండు ప్రమాద వశంబునం జాతీ నీరంబులం బడ బుడబుడశబ్దం బొక్కటి పుట్టెను. వానరమున కా నినదము శ్రవణానందముగా నున్నఁ దనమర్కట చేష్టలు బయల్పడ బలవర్ధనం డవారిగ వారిలోపల ఫలములఁ బడ వేయఁ జొచ్చెను. దైవవశంబున నావేళనఁ ఛాయకయి వచ్చి చెట్టు క్రింద నీడం బండుకొని యున్న క్రకచం బను మకరం బొకపండు కొని చప్పరించి జహ్వా కింపుగా భక్షించి రుచి మరగి మఱియు నోరూర వానరము రాల్చుఫలములనెల్ల మెల్ల మెల్లఁగా నాలుక త్రువ్వుడుల్ల నారగింపసాగెను. ఇట్లు ఫలాపేక్షంజేసి యామొసలి ముసలి గోతితో మైత్రి చేసికొని, యిల్లును వాకిలియు మఱచి యాలుబిడ్డలం దలపెట్టక నెలలకొలంది నిచ్చటనే కాలక్షేపము చేయుచుండెను. అంత గృహం బున నాతనిగృహిణి దుస్సహం బగువతివిరహంబునకుం దాళఁ జాలక పెనిమిటిం దలఁచుకొని యవరోరాత్రములు నేత్రముల నీరు సంతత ధారగాఁ గాఱ నేడ్చుచు, నొక్కదూతిం బిలిచి ప్రాణనాయకుని విలంబనకారణం బారసి యాతని నుఖనార్తను జెవుల వేసి మేనం బ్రాణంబుల నిలుపు మని బహువిధంబులఁ బ్రార్థించెను. ఆదూతికయు సతిరయంబునం గదలి వెదకుచు వచ్చి యామేడిచెట్టునీడను గోతి తోడఁ గూడ నుండి వేడుకమాట లాడుచున్న క్రకచునింజూచి పోయి దీనాననంబుతో నామానిని యడుగూఁ బడి, “మగువా! నీమగఁ డొకగోతిముగుదం దగులుకొని మగుడ నెలవునకు రాజాలకున్నాఁ” డని, యున్నవి కొన్నియు లేనివి కొన్నియుఁ గల్పించిగ్రుడ్లనీరుగ్రుక్కు

కొనఁచు వినిపించెను. పతి యొడొకసతిం దవిలి యున్నాఁ డన్న పలుకులు మాటకులవలెఁ జెవిని బడినమాత్రమున నుల్లము నల్లన నొల్లఁబోయి యల్లనఁ దెలి వొంది యామొసలి చెలువ చెలువుని నడతం గడవి మన మోయ వెచ్చ నూర్పు చుండెను. ఇచటఁ గ్రకఁచుండును దూతిక యేతెంచి దవ్వుల స్కేగిడి పోవుట దూరము నుండి పొడగని గుండెలు తటకటం గొట్టుకొన, అది సదనఁబునకుం జని తనమీఁదఁ గామినితో నేమి నేరములు చెప్పనో యని యచట నిమిషమయినఁ గాలు నిలువక, వడివడి స్పంగతికాని వీడుకొని, యింటి కేగు నప్పుడు శూన్య హస్తములతోఁ బోఁగూడ దని చేడి యకు నూడిదగా నిడఁ గొన్ని మధురతరపరిపక్వ ఫలంబులం గొని హుటాహుటేఁ జనియెను. ఈలో నామకరాంగన తన చెలుల వలనం బతిరాక మున్నుండ యెఱింగి, చెలికత్తెయలు నూరెలం జేరి విలపించు చుండ, మూసినకన్నులు తెఱవక పడి యుండి మూలుగు చు డెను. గ్రకఁచుండును దార దారసింది కాంచి హృదయంబు పగిలి నోరుగద్గ దికం దగులు వడఁ బడఁతిం బిలిచి యలబ్ధ ప్రతివచనండయి, తత్తరం బున నిదియే మని చెలికత్తెయల నడిగిన నత్తగుణు లిట్లనిరి. “నీవు పెనుక మఱచి, పోయినపోకఁగఁ బోయి యింటిఁబొద్దఁ బెద్ద మేమయి నను సరేయనుకొని నెలదినములనుండి బొత్తిగా నెల్లు తొక్కి చూడ కుంటిని. నీవరిగినమఱుసఁడిదినము మొదలుకొని నీభాగ్యకుఁ దీఱనివ్యాధి బట్టుకొని దినదినక్రమమున రోగము ప్రబలి నేటియందయము నుండి మాట పడిపోయినది. తెవులు కనఁబడినది మొదలుకొని రాత్రియనక పగ లనక తిరిగి, కన్నకన్నవారి కాల్లెల్లం బట్టుకొని సొమ్మునకు పెనుక ముందులు చూడక మేము మానేత నయినపని లోకములో లేనిసిద్ధా గ్రథముల నెల్ల నొకటి కాదని యొకటిఁ బోయించితిమి. ఆఁడువార

మింతకంటే నేమిచేయగలము? కేసినగుండులెల్ల నేమూల బడు
 చున్నవో కాని లేక మునుగుణ మగడలేదు. మునున పోసి
 పోసి విసిగి వైద్యులు కడచికిశ్ర యొకటి చెప్పిరి. కోటిగుణకాయ
 నేయత్నముచేసిన సంతాపించి దానిం బాలతోనాలుగుదినములు
 సాయంసమయమున నేవించుచు వచ్చిన రోగము విశ్లేష మయి
 యీముదిత బతుకగలదనియు, లేకున్న జీవితాశ నదలుకోవలసిన
 దనియు దెలియఁ జెప్పిరి. యెక్కడ గాఢములు గావు.
 మేము చెప్పనలసింది చెప్పితిమి. ఇంక నేపాట్లు డి వానరహృదయము
 తెచ్చి భార్యం బతికించుకొనడవో మీద నీయివ్వము." అనిసం
 గొంతడవు విశ్లేషింతు డయి వితాళ గది యుండి, యేమియుం
 బాలు వోక యాశసమునంకఁ గొకి చి పరివరివిధంబులఁ జింతించి
 తల పంకించి, యెట్లును బోతీతి దని నిశ్చయించి, వానికడ నోరు
 మెదల్పలేక కదలి చుచు మార్గంబున నిట్లునింతించెను. ఇట్లు భార్య
 చూడఁ బోయిన వచ్చెను ప్రాణముతోను బోయెను; పాణముతోను
 నున్నది. వైద్యులొ యసాధ్య మయిన యాపదముఁజెప్పిరి. సాధ్య
 మయ్యెనో నెఱుఁగిం బొలియించునంతటిపని వుట్టును. బలవర్ధ
 నుండు దక్క నాకు మఱియొక్కకోతి యొక్కడ జిక్కును? వానర
 హృదయ మెత్తెఱంగునఁ దెత్తును? లేక యీయవస్థగో నున్న నన్ను
 తాంగి నెట్లు మందు వేయక బలనంతముగాఁ జంపుకో నేర్తును?
 భార్య నిమిత్తము మిత్రద్రోహము చేయుట తగ వగునా? కాదని
 యెప్పరికించిన నిష్కారణముగాఁ బండువంటి కాపురము కూలి పోవు
 చున్నది. మిత్రవధంబు దురితంబులలో నెల్ల దురితంబు; జాయ తన
 కాయంబులో నర్థం బగుటంజేసి యాలిం గోలుపోవుట యాత్మవధంబు
 కంటెను బాతకంబు. లోకములోఁ దన్ను మాలినధర్మము లేదు

గదా! నూళ్ళుదృష్టి నిగ్గచాడింప మిత్రనిప్రాణంబులు గొని యెవఁ
బ్రాణేశ్వరీప్రాణతాణంబుగావించి యిల్లు నిలువఁ బెట్టుకొనటయే
యచితము.” అని కృతనిశ్చయం డయి వదియడుగులు నడచి యం
తటిపావంబున కొడిగట్ట నొకఁబట్టున మన సొప్పక డోలాందోళంబు
నొందఁ గ్రమ్మఱఁ గొంతపడి విచారించుచు నిలువఁబడి, కడకుఁ
బాపనిశ్చయంబై, బలవర్ధ-వధోశ్శోగంబున వేగుదెంచిన డలికానిం
గని యావనచరనల్లభం డిట్లనియె. “మిత్రమా! చిత్ర మయ్యెడును.
కళత్రముం జూడ వేఱక పడి గడియ క్రిందకునె చని యింశలోనే
యేల తిరిగి వచ్చినాడవు? నీరాకకుం గలకారణము తెలుపు.”
అనిన నానక్రంబు వక్రంబుగా నవ్వి యిట్లనియె. “నీచేత ననుజ్ఞా
తుండ నయి మందిరంబునకుంజని నాను దరిం గని యమందానందం
బున నీవిచ్చిన స్వాదుఫలంబుల నొసంగిన నంతరంగంబునఁ బొంగి
యాయంగన కొన్ని మెనంగి, వానిరుచి కచ్చెగు పడి “యీపండ్లెక్క
డివి? వీని నీకిచ్చిన పుణ్యాత్ముఁ డెవ్వఁడు? నీవిన్నాళ్ళ నాక నెక డ
మసలితివి? చెప్పు” మనిన, నేనిట్లు చెప్పితిని ‘తపతీనదియొడ్డున నుండు
మేడిచెట్టుమీఁద బలవర్ధనుం డను తగుచరనత్తముం డొకఁడు కలఁడు.
ఆతఁ డనింద్యచరితుండు; స్నేహపాత్రుఁడు; నాకుం బరమమిత్రుఁడు.
ఆదయాభుని యాదరణంబున సమస్తము మఱచి యాతనికడ సప్రార్థ
నుఖం బనుభవించుచు నిందాఁక వదలి రాలేకుంటిని. ఆమహామహుండు
వన్న సాంత్యనవచనంబుల వీడుకొలుపి యమృతోపమానంబు లగు
నీఫలంబుల నిచ్చి నీయొద్దకుం బుచ్చెను.” అని నీ ముపకారకృత్యంబులు
స్తుతిపాతకుగతిం బొగడి నీనుగుణనంపదను సహస్రముఖంబులం గొని
యాడితిని. నీచెలియ లావలుకులు విని నన్నుఁ గినిసి ‘ఓయి! కృతఘ్నుఁ
డా! సుహృత్తముఁ డైన , యావనచరోత్తముని నీతోడఁగూడ మన

భవనమునకుం గొని వచ్చి మనపాలిటివేలువుం పోలెఁ బూజించి
జన్మపాపల్యంబు గాంచక యాచెట్టుమీఁద నొంటిం దిగ విడిచి వచ్చి
తివే? ఇప్పుడ పోయి యాకపికుల గ్రామణికి నామ్రొక్కని మ్రొక్కి
యిక్కడకుం దోడితెచ్చి మఱి నాతోడ మాటాడుము.” అని పదవి
నన్నిచటికిఁ బంపిన నిన్ను వెంటఁ బెట్టుకొని పోవచ్చితిని. నాప్రార్థనం
బంగీకరించి వేగమ మదీయాగారంబునకు విచ్చేయుమా. పోదము!”
అని యాకపటాత్ముండు మిథ్యావినయంబునఁ బలికిన నావానర
వగుండు నెయ్యునిమాట కడ్డ మాడలేక యియ్యకొని యిట్లనియెః
“క్రకచా! నాకు నీయిల్లు లాఁతియిల్లు కాదు; నీయాగారంబున కరు
డెంచి నీవలని సత్కారంబులం బడయుటకు నాకేమియు నడ్డంకి
లేదు. కాని, యొక్క ప్రతిబంధము మాత్రము కనఁబడుచున్నది.
నేను వనచరుండనయ్యను నీవనంబులనె చరియింపఁ గలను గాని
మీ రుండు వనంబులఁ జరింపఁ జాలను. మీగృహంబున కెట్లు రాఁ
గలుగుదునో చెప్పుము.” అనిన మకరంబు కరంబును మింటివంకఁ
జూచి యాలోచించి యిట్లనియె. “నే నంత విచారింపక నిన్నుఁ
బిలుచుకొని పోదలచినాఁడను గాను. నాయిల్లు నీకు రా రాని
చోటు గాదు. మేముండినది యీయేటిలంకలోని యొకనుండర
మందిరము. దానిచుట్టువట్టుల ఫలవృక్షము లనేకంబులు గలవు.
ఆదీవిమానోజ్జకం జేమని చెప్పుదును? అది భూతలస్వర్గంబు నాఁ
జూడ్కికి వేడ్క గొలుపుచుండును. తేవును మావును మామంది
రంబున సపర్య గొనుచు నిచ్చ వచ్చినప్పు డెల్ల నందు విహారంబు
సలుపుచుండవచ్చును. మార్గంబున నీకొక్క యపాయంబు గలుగ
కుండ నిన్ను నావీవుమీఁద నెక్కించుకొని యపాయముగాఁ గొని
పోయి మాయావాసంబుం జేర్చి నీచెలియ లత్యంతతాత్పర్యంబున

నావహించినశాకపాకంబులతోడి భక్ష్యంబుల నుపాయనంబు చేసెద.
 నీసోదరి మనరాక కెదురు చూచుచుండును. రమ్మా పోయివత్తము,”
 అనిన మాటునూటాడక యాకీకలోకేళుండు వృక్షావతీర్ణు డయి
 క్రకచునివీపునందూకెను. దూకుటయె తడవుగా మకరంబు నుక
 రంబుగా వానరంబును వెన్నున నిడుకొని చనుచుఁ దెన్నునఁ
 దనలోఁ దానిట్లు పలుకఁ జొచ్చెను. “అయ్యయో! ఎంతదారుణ
 కర్మంబు గావించఁ జూచుచున్నాఁడను! ఒక్క యాడుదాని నిమి
 త్తము మిత్రముం దోరించి ఘోరపాతకంబు కట్టుకోవలసి వచ్చెఁ
 గా! ఇక నేమర్గతికిఁ బోదునో యెఱుంగను. ననువంటిదుష్టాత్ము
 లెందైన నుందురే? దైవమా! నే నేమినిందలపాలు గావల
 యునో” అని యీరెలుంగున ననుకొనుచు ఖిన్నహృదయుండై
 చనుచుండఁ గపివరుం డించుక గ్రహించి, “మిత్రుడా! ఇప్పుడు
 నీమోముజాడఁ జూడ నొండొకవిధంబుగా దోచుచున్నది. నీ
 యందు ముందున్న యుత్సాహంబు గాన రాదు. చిత్తంబు విచారా
 యత్తం బయి తత్తతీంచు చున్నట్టు కనుపట్టు చున్నది. దేహము
 లాధివ్యాధిజరాన్వితములు; గృహమున నాసహోదరి నేమమున
 నున్నది గదా?” యనెను. క్రకచుండు పలుకులఁ దడఁబాటు
 పడుచు ‘నీ చెల్లెలు కొంచెము వ్యాధిబాధిత యయి యున్న’ దనెను.
 అంతటి యల్పరోగమునకా నీమొగ మింత చిన్నపోయినది? చీటికి
 మాటికిఁ దాలిమి దిగ నాడుట మగపాడి గాదు గదా యని బలవర్ధ
 నుండు పలికెను. ‘ప్రబల వ్యాధిపీడిత యయియే యున్న’ దని
 క్రకచుండు నందేహించుచుఁ బలికెను. అంత నశ్రుమిశ్రితాక్షుం
 డయి వానరాధ్యక్షుండు; ‘వైద్యులం బిలిపించి వేగిరము దివ్యాషధ
 ప్రయోగము చేయించినావు కావా?’ యని యడిగెను. ‘ఏమి

మాయయో యెటుగను; వైద్యు లెంతమంది యెన్నిమందులను
 వేసినను గుణ మియ్య లేదు — నిన్నట్లు వీడ్కొని పోయి చూచు
 నప్పటికి నీచెలియలు యమయాతన పడుచున్నది; నాకుం జూడ నీ
 రోగము కుదిరి జీవించుటయె కష్టముగాఁ దోచుచున్నది' అని
 క్రకచుఁడు బదులు చెప్పెను. విని వనచరుఁడు 'ఇది యేమి?
 మిత్రుఁడా! ఇంత వెట్టిపని చేసితివి! ఇంట భార్య యిట్టియవస్థయం
 దుండఁగా మందును మాకును విచారింపక యొంటి న్విడిచి మిత్రుని
 యొద్దకు రాఁ జిత్త మెట్లొప్పెను? విందునకుంబిలువ నోరెట్లాడెను?'
 అని మందలించెను. 'ఘనవైద్యులు కొందఱు కోఁతిగుండెకాయతో
 మం దీయవలెనని చెప్పుచున్నారు. అందుసమిత్తమయి వచ్చితి' నని
 యాక్రకచుండు శోకవ్యాకులితివృద్ధయుం డగుకతంబున మతి పోయి
 తనగుట్టుబయలఁ బెట్టెను. ఆమాట విన్నతోడనే వ్రాణములు గలఁగఁ
 బాటి మేను చెమర్పఁ గొంతవడి యామర్కటంబు దిగ్రాభింతినొంది
 యుండి యింతలో డెందంబుకుందు డిందు వటిచికొని "అయ్యో!
 భర్తాటుఁడు సూర్యాతిపమునకు నహింపలేక తాళివృక్షచ్ఛాయకుం
 బోవఁ దాటిపండు పడి తల పగిలినట్టు దైవోపహతుం డగువాఁ
 డెందుఁ బోయినను నాపదలు వెంట వచ్చును గదా! అడవిని విడిచి
 మృగసంచారము నహతిము లేని సముద్రతీరముం జేయు, మృత్యు
 ముఖప్రవిష్టుండ నైతిఁ గదా' యని పగచుచుఁ దెచ్చికోల్పిరంబున
 నిట్లనియె: "క్రకచా! యెంతిపిచ్చిపని చేసితివి! వానరవృద్ధయంబు
 కొఱకు వచ్చినవాడ వామాట సంచుక మిత్రునిచేవిని వేయవలదా!
 ముందె చెప్పిన ముదమి గదిరి యుంట న్మోయలేక మడిచెట్టునం
 దవిలించి యుంచిన నాగుండెకాయ నప్పుడ నాడఁ గొని వత్తును
 గదా! నీమనోగతింబు నేయ్యునకిది న్నెఱుఁగునటచి పని చేజిదితివి.

ఇట్టి నీవు నీకళత్రమునకు శత్రుడవుగాక మిత్రుడ వే? మన కింత వఱకు నడిచిన దంతయు వృథా త్రిప్పట యయ్యెను. అయిన నేమి? శీఘ్రుంబ మరలి మేడిపొంత కరుదెమ్ము. గుండెకాయంగొనివత్తము.” అను మాయమాటలు నమ్మి మకర మావానరమ్మును గ్రమ్మఱ మేడికడకుం గొని తెచ్చి విడిచెను. ఇఁకఁ బ్రాణములు దక్కిన వని యామర్కట మొక్కవడి భూరుహంబు నెక్కి వెక్కిరించుచు, హృద యమును లేదు గిడయమును లేదు పో పొమ్మని క్రకచుని గద్దించెను. అది చూచి మొసలి మోసముం దెలిసికొని యేవలనను మోస మెట్టిదో యెఱుంగని నన్నును నీముసలికోఁతి యిట్టె మోసపుచ్చెఁగా యని వగచుచుండఁ బ్లవంగ విట్లనియె. “నీవు ప్రసాదపురస్సరము గా నన్నన్నియో యువచారవాక్యంబులు పలికి నిటల తటఘటి తాంజలివై నీయింటికి రమ్మని దేవురించుటంజేసి, పాపపుమోమో టమి నోరునొక్క రా నన లేక మోస పోయితిని గాక నన్నుఁబ్రతా డింప నీతర మగునే? ఓరి మూఢాత్మా? మాటదాఁటకవచ్చి చేపడిన వాడే తప్పించుకొనిపోయెనుగదా యని సంతాపంబునొందక యీపాటి సీదారిం బొమ్ము. ఒకకూర్చముచేత నక్క యంతటిది మోసపోయి నది. ఇక నీవనంగా నెంతవాడవు? వినవలతువే నాకథఁ జెప్పెద వినుము.”

కర్ణాటక దేశమునందుఁ గావేరియను నదియొక్కటి ప్రవ హించు చుండును. సాగరసంగమునకు సమీపంబునఁ దత్తీరంబున నొక్క వటమహీరుహము గలదు. ఒకనాఁటిమఘాహ్న సమయంబున నొక కమతంబు జలంబులు వెడలి వచ్చి యచ్చెట్టునీడను నుభయముగా నిద్రించు చుండెను. అప్పుడు తత్త్పాంతకాంతారంబున నుండు ఘోరవం షాక్కటి యాయేట నీరువట్టు మాన్పుకొనం జనుడెంచి తీయనిపానీ

యంబు లాప్యాయనంబుగఁ బానంబు చేసి యాసమీపపాదపచ్చా
యం బవలించి యున్నతాఁజేలుం గాంచి పరమసంతోషంబున మెల్ల
మెల్లఁగాఁ దారుచుం బఱతెంచి యేమఱుపాటున దానివీపుమీఁదఁ
దనపాదంబు నూఁది త్రొక్కిను. అంత నాతాఁజేలు మేలుకని కీ
లెఱింగి కాలునుం గేలునుం దటాలున ముడుచుకొని తల పొట్టలో
నిమూడుచుకొని కదలకుండెను. త్సుధార్తం బగుమృగధూర్తంబును
బదంబున దాని నదిమి పట్టి యిట్టట్టు పొరలించుచుఁ గోఱలు మొఱ
కలు వాఱఁ గొఱుకుచుఁ గూర్మంబు మర్మంబులు భేదింపఁజాలక
చాలసేపు విడిచిపోవను మనసు రాక క్రిందనుమీదనుం బడుచుండెను.
అక్కరణి నది మిక్కిలి చిక్కులు పడుచుండ నకూర్మం బెక్కరణి
నైన నీముక్కడినక్కను డక్కువెట్టి ప్రాణంబులు దక్కించుకొనెదఁ
గాకని తలఁచి యించుక యాలోచించి మాయ యచ్చువడ నిట్లనియె.
“ఓజంబుకోత్తమా! తత్త్వం బెఱుంగంజాలక యేల యీలాగున
వృథాప్రయాసంబు పడియెదవు? నీవీక్షెవడి వేయేడులు కొఱికినను
నాయొడలు నీకుఁ గొఱుకుడు పడఁగలదే? నీవేవిధంబునను నను
వధించి యాపోవ నామాంసంబు మెసవక యవలఁ బోవని తలపోసి
యీమనుగడ పయి నాసను గోసి యనాయాసమరణంబు నొంద నిశ్చ
యించుకొన్నాడను. విషములోనిబ్రదుక; మాకెవ్వడును మృత్యువు
శిరసుపై నాడు చుండును. కాఁబట్టి యాఁకొన్నమహానుభావునకు నీ
కోక్కచక్కనియుపాయం బుపదేశించెదను. వినుము: నన్నుఁ గ్రన్ననం
గోనిపోయి నీరంబులం జేరిచి కొంతతడ వందు నాననిచ్చిన, నామేను
పెన్నవలె మెత్తనయి నిమిషములో నీచిత్తమువచ్చినట్లుగును. అప్పుడు
కడుపార నామాంసంబుతో నుఖపారణ చేసి నీవలసినచోటికిఁ బో
వచ్చును. అట్లు చేయుము.” అనిన గోమాయువును మాయాభాగుడ

జిక్కుకొని యుక్కుపటవచనంబులు వేదవచనంబులని నమ్మి యదియ
కార్య మ్మనుకొని తాఁబేటిని బేలుపోయి జలంబులం బడవైచియు,
గొంత మెలఁకువ గలిగి పట్టు విషవక గట్టిగాఁ దనముంగాళ్లు దాని
వీపున నోడ్చి పండ్లయాటలు ద్రావుచు దానిమీఁదనే కన్నిడి
ముహూర్తమాత్రంబు నిలిచి మరలఁ గొటికి చూచి దానిబొగును
పండ్లకు సాధ్యముగాకున్నఁ గమతంబున కిట్లనియె: “తడ వాయెను:
నిన్ను జలంబుల నిడి యొడలు మెత్తపడినఁ గడువడిం గుడిచి నడవ
వలెనని కాచుకొని యున్నాఁడను. ఏవేళకును నీమేను నానుజాడ
గానరాకున్నది. ఏమి చెప్పెదవు?” అనినఁ గచ్చపం బిట్లనియె:
“మిత్రుఁడా! నీవు నావచనంబులయందు గుటి యుంచక వెన్నుమీఁద
రెండుపాదములును దిట్టముగాఁ బెట్టియున్నవాఁడవు. నీరంట వలను
వడకుండ వెన్నునకెల్ల సరిపోవ దారుణముగాఁ జరణంబుల నిలిపి
యుండ, నామే నెట్లు నానఁగలదు? నీకోరిక యెట్లీడేఱఁ గలదు?
ఇందు నాదోసంబు వీసంబును లేదు. నోటిశనిచేత నీవే యింతతడవు
నవనమ్మిక పడి చెడితివి. అయిన నిప్పు డేమాయెను? ఇంకనైన
నామాట నమ్మి వెన్నుమీఁదిపాదంబు లెత్తి క్షణమాత్రము చేరువం
గూరుచుండి చూచుచుండుము. ఇప్పుడ పులకండంబులఁ బోలునా వల
ఖండంబులతో విం దారగించి యనాయాసంబుగాఁ బోవచ్చును.”
అనిన నా సృగాలంబు కూర్మంబువాణ్నిచయంబులు నిశ్చయంబులుగా
వగచి తదీయోపదిష్టప్రకారంబున వెన్ను పయి నిడియున్న యదుగు
దోయిని మెల్లఁగాఁ దీసెను. దీసినతోడనే ప్రాణంబుల దక్కించుకొని
యుక్కుమతంబు శరవేగమునం బఱచి లోతునీళ్ళం బడియెను.

అని చెప్పి యామర్కటము మఱియు నిట్లనియె. “ఓరీ !
మిత్రాధమా ! మోసములకెల్ల నిధి యగువంచకమే యిటు వంచంపఁ

బడఁగా, నీవంటివుట్టుగుడ్డు మోసపోవుట యొక యక్కజమా!
 చాలుఁ జాలు, నీతోడ మైత్రి చేసినందునకు ఫలము తోడనే కలిగి
 నది. ఇంక నీమైత్రిని నీయొద్ద నె యుంచుకొమ్ము. లోకవిఖ్యాతసత్త్వండు
 నయ్యు దై వవంచనచేత రాజ్యంబు గోలుపోయి త్రాణ యెడి రిపు
 లతోఁ బడలేక కళత్రప్రముఖజన్యనుఖవిమఃఖుండనై లేచివచ్చి నిలువ
 నీడయుఁ ద్రాగ నీరును గానక యేకాకినై యడవులు వట్టి తిరిగి
 తిరిగి కడ కీవృక్షంబుఁ జేరి స్వచ్ఛందాహారంబున నుదరపూరణంబు
 గావించుకొనుచుఁ గులగోత్రనామంబులు దాఁచుకొని మొన్నటిదాఁక
 కాలము గడుపుచుండి, నీపెద్దతనంబు చూచి ఋద్ధి బ్రమసి మిత్ర
 వంచకుఁడవని తెలియంజాలక నీతోడిస్సఖత్వం బంగీకరించితిని. నీవును
 బాపాత్మురా లైన నీభార్య దుర్బోధచేతఁ జెడుబుద్ధి పుట్టి, కుటిరోపా
 యంబున నన్ను మట్టువెట్టఁ దలఁచి, మాయంట విం దారగింతువు
 గాని ర మ్మని నచ్చికబుచ్చిక లాడిన నేనామర్మ మెఱుంగక నీమంది
 రమ్మనఁ దిరమ్మగాఁ దల దాఁచుకొన నిశ్చాయకుఁడ నయి నితాంత
 సంతోషంబున బయలుదేటి మధ్యేమార్గంబున నాకారవికారాదులచే
 భవదీయం బగుమనోవ్యవసాయం బూహించి పూర్వపుణ్యవశంబున
 నీయపాయంబు తోఁచఁబట్టి బ్రతికి, పులి నాకి విడిచినవానిఁగా
 భావించుకొను చున్నాఁడను. ఆడువారు మంచి యెఱుంగరు; చెడ్డ
 యెఱుంగరు; వట్టికుత్సితములు పన్ని తమవట్టినపట్టు సాధించుకొనఁ
 జూతురు. నీవు నాతోడి చెలిమింజేసి యిల్లు వట్టుకున్న నన్నేలాగున
 నైనఁ జంపింపఁ దలఁచి యిది యంతయు నీభార్య పన్నిన పన్నుగడ
 యయి యుండును. దేహములు బుద్బుదప్రతిమంబులు; పరువము
 ఘననదృశంబు; నంపదలు తటిచ్చంచలంబులు; అలంకారంబులు
 భిత్తిచిత్రంబులు; దారపుత్రాదులా శ్మశానగమనముగానో యా

పయిని వచ్చువారు కారు ; ధర్మ మొక్కటియే తోడ వచ్చి తన్నుఁ గాచునది. అట్లయ్యును నీవు తగవును ధర్మంబును దలపోయక పద్యఃపాతి యగు తనువును నమ్ముకొని కీర్తికరీరము న్నిడిచి నిత్యం బగు నవఖ్యాతి గడియించుకొంటివి ప్రాణాధికుఁ డయిన మిత్రునినే యిట్లు చేసిన పరమసాహసికునకు నీకు నితరులు తృణకణంబులు. మీఁద నీ వేమిగతిఁ బోవువాఁడవో ! నీయట్టిమిత్రద్రోహిం జూచు చున్న నఘం బొదవును. ఇక నీవు నాముందఱ నిలిచి నన్నుఁ గన లింపక, వేవేగ నీయింటితోవఁ బట్టి పొమ్ము” అని ముక్కును మొగమును జూడక దూరనాడి, నిరుత్తరుండేసి యా మొసలితేని నక్కడనుండి సాగనంపెను. క్రకచుండును నిస్పృహలుండై దిక్కును చూచుచు దోయిడిచేతుల న్మిగిడి నిజనివాసంబునకుం జనియెను.

కాఁబట్టి మోసముచే నెట్టివని నైన సాధింపవచ్చును. నాయం దనుగ్రహించి మీరందఱు నాకొక్క సాహాయ్యమును మాత్రము చేయుఁడు. మీరందఱును ముందుగాఁ బోయి బ్రాహ్మణుఁడు చను మార్గమునందు దూరదూరముల నిలిచి, అతఁడు మీసమీపమున నుండి పోవునప్పుడు ‘విప్రోత్తమా ! కఱికుక్క నేల కొనిపోవు చున్నా’ వని ప్రశ్న చేయుఁడు. ఇంతమాత్రము మీరు తోడు పడితి రా, మిగిలినకార్యమును నేను జక్కఁ బెట్టెదను. అని యావృద్ధవంచకుఁడు పలికెను. మంచి దని యావనికి న్సమ్మతించి, తక్కినవా రందఱును బ్రాహ్మణున కగపడకుండఁ జని యాతఁడు వచ్చుదారిలో నందందుఁ గూరుచుండి, యాతనిరాకం బ్రతీక్షించుచుండిరి. ఇంతలో బ్రాహ్మ ణుఁడును మేకపోతు నీడ్చుకొని, మొదటివంచకుఁ డున్న తావునుండి పోవుచుండెను. అప్పుడు వాఁడు “అయ్యో ! మీరు చూడఁ బోయిన బ్రాహ్మణోత్తములుగా నున్నారు. ఈకఱికుక్క నేల ముట్టుకొని తీసి

కొని పోవుచున్నారు?” అని యడిగెను. అందున కాబ్రాహ్మణుండు నేతాంతంబులఁ గెంపు గదుర, వీ! వీ! త్రాగుఁ బోతా! మరగత భాషలు ప్రేలకుము. నే నధ్వరార్థము కొనిపోవుచున్న యీవవిత్ర మయిన ఛాగము నపవిత్ర మయిన శునకమునుగాఁ బలుక నీకు నోరెట్లు వచ్చినది? పో పో” మన్ని, యామాటలను బక్ష్యము చేయక తన త్రోవం బోవుచుండెను. మఱి నాలు గడుగులు పాగిరతరువాత రెండధూర్తుఁ డెదురువచ్చి మస్తకస్యస్తహస్తఁ డయి నమస్కరించి, బ్రాహ్మణునివంకఁ జూచి, “స్వామీ! మీరు సర్వముం దెలిసిన వారు గదా! ఈనల్లకుక్క నెగ్గు లేక ముట్టుకొనుచున్నా లే” మని పలికి పోయెను. అందున కావివుండు డెదములో నించుక సందేహించి, వానిమాటకు మాటు చెప్పఁ మేకం గొనిపోవుచుండెను. ఇంతలో మూడవవాఁ డెదురుపడి, “ఇది యేమి; బాపడా! ఇంత యత్ర మమునకు లోబడినావు. నీవెత్తినది బ్రాహ్మణజన్మము గదా! అట్ల య్యునుం గులశీలముల నేటఁ గలిపి లోకు లెల్ల నవ్వుఁ బట్ట వగలు రాజవీధిం బడి యీయవవిత్ర మయిన వేపి నెచటి కీడ్చుకొని పోయె దవు? ఈరాజ్య మేమిపాపము చేసెనో కాని కులాఞ్చార ధర్మములు నిర్మూలము లయి పోవుచున్నవి.” అని పడరెను. అంత నాయనంతా నురుండు మతి వికలత్వంబు నొంద శంకా మగుండయి, “ఒకరు తారిద్దలు గారు; కన్నవారెల్లరు దీనిని వేపి యనుచున్నారు. నాకొక వేళ మతిభ్రమ జనియింపఁ బోలు” నని చింతించుచు, ఉల్ల ముద్వేగల లాగున నూఁగ నిటునటుఁ జనఁ దోచక యనుమానించుచు నిలు చుండెను. మొదటినుండియు బ్రాహ్మణు నెడఁ బాయక వెంబడించి వచ్చు చున్న యాత్మద్ధవంచకుఁడు, తనవ్రయత్నము ఫలశూన్యము నకు వచ్చెఁగదా యని సంతోషించి, బ్రాహ్మణునకు వినఁబడునట్లు

గాఁ జేసువనున్న తోడు దొంగతో నిట్లనియె. “పాప మీయుగ్ధ
 బ్రాహ్మణుని వెఱ్ఱి నాని, జేసి యెవ్వరో మట్లు కుక్క నొక గాని
 పెట్టి పెట్టి. మాచితినా యీతనిదురచిన్ద్ర?” అని, విప్రుని యకార్య
 కగణమునకు వ్యసన పడునట్లు పలికి పక పక నవ్వెను. బ్రాహ్మణుఁ
 డా గాటలు విని, యింద తేకవాక్యముగాఁ జెప్పిన దబద్ధము కానేర
 దని చిత్తమిచ్చి, తన ప్రమాదమునకు లోపల నొచ్చుకొనుచు యజ్ఞన
 ఛాము నచటనే విడిచి పెట్టి, మరల వెనుకకుం బోయి ధూర్తు
 లందఱుఁ గొలంకు కెలంకునఁ జేరి నవ్వఁ దటాకములో స్నానము చేసి
 కున్నయై శడిచిట్లలతో నింటికిఁ బోయి, పాపపరిహారార్థము గాయత్రి
 జపించు కొనుచుండెను, ధూర్తు లా మేకపోతుంగొని పోయి, చంపు
 కొని తినిరి.

అని మేఘవర్ణుడు చెప్పిన విని, చితవర్ణుండు మఱియు నిట్లు
 నియె “మిత్రకాలము శత్రువుతోఁ గలసి యుండుట యెంతో
 ప్రాణాంతముగ నుండును. అట్టి స్థితిలో, నీవంతకాలము హిరణ్య
 గర్భునివీట నిర్భయముగా నుండఁ గలుగుట చూడ నత్యద్భుతముగా
 నున్నది. శత్రుమధ్యమునఁ జిరకాలము నీవెట్లు గుండె గుదిరి యున్న
 పాడవో తెలుపుము.” అనిన, మేఘవర్ణుండు సవినయంబుగా నిట్లు
 నియె. “స్వామీ! కార్యార్థి యయి యున్నవాఁడు స్వప్రయోజనమును
 ముఖ్యముగాఁ జూచుకోక యెవ్వ రెన్ని బాధలు పెట్టిన నోర్చుకొని
 శత్రువును స్కంధమున వహించి మోచి యైన స్వకార్యము నుద్ధరించు
 కొనును. పూర్వ మొక వృద్ధనర్పము తనకార్యము నిమిత్తము కప్ప
 లను మూపువయిం బెట్టుకొని మోసి, కడపటఁ దనమనోరథ మీ
 జేర్చుకొన లేదా? దేవర కాకథఁ చెప్పదను జిత్తగింపుడు.

కాంచీపురసమీపంబున నుండుజ్యోత్స్నానంబునఁ దడవుల నుండి మందవిషుఁడను విషధరవల్లభుఁ డొకఁడు వానము చేయుచుండును. ఆతఁ డొక్కనాఁ డహర్ముఖంబున నాహారాస్వేషణార్థంబు సంచారంబు వెడలి ఒక్కచోట భేకకలకలంబులు మిన్న ముట్ట గంభీరజలంబుల నలరారుసరోవరంబు పొడగాంచి యందుఁ బ్రవేశించి యామండూకంబుల నెల్ల భక్షించుమార్గము దొరకక, కొండొకఁడెడి చింతించి యొక్కయుపాయం బూహించి తత్తీరంబున నేలపై ఫణంబు వాల్చి వ్యాధిగ్రస్తునీవిధంబున మూల్గుచుఁ బడి యుండెను. అది చూచి జలపాదుం డనుమండుక వ్యామి చేరి వచ్చి యిట్లనియె; “ఓహగకులావతఃసమా! నీవు తిలఁచుకొన్న మహాబలునంతి వాని నయిన నొక్కగుక్కను వాత ప్రేసేకొఁగలవు. అట్టిని విత్తఁ గల్గుట కుప్పతిప్పలుగా మ్రోల దుముకు లాచుచున్నను భక్షింప నొల్లక, ప్రాణములు కంటికొలుకులలోఁ బెట్టుకొని వస్తు పడియుండుట యెంతయు వింతగా నున్నది. ఇందులకుఁ గతిం బెఱిగింపు” మనసఁగలాపి యిట్లనియె: “నాకుఁ బ్రాపించినదుర్దశ మాత్రోడ నేనుసర్వకొఁమియి! నేనీవఱ కెన్నఁడును బొట్టకొఱకుఁ బరులను దేహి యని యాచించిన వాఁడను గాను. నేటికాలమునకు నాకు మీవంటివార ననుసరించి పొట్ట పోసకొవలసివచ్చుములు వచ్చినవి. వే యేల! ఇది యిటు మా రనుగ్రహించి భోజన మిడిన భుజింప వలసినవాఁడను, లే కున్నఁ బస్తుండ వలసినవాఁడను, నయినాఁడను. నిన్నటిదిన మర్థరాత్రింబున నే నాహారేచ్ఛం ద్రిమ్మరు చుండ, నొకభూసురకుమారుఁ డాహారము జనుచు దురదృష్టవశేషమున నాతిలమీఁద నడుగు వైచెను. అయివ మానమును సహింపలేక నేనును బున్నుచుని విషాగున్న లుమియొకఁడ తణంబ యావిప్రనందినుని కాలొడిసి కఱిచితిని. అకాలు తిని నిశ్చలము

కుఁడు భయాతిరేకంబున గృహంబులోనికి బాఠిం తండ్రికంతయుం
 దెలిసి పులుకుపులుకున నేడ్చుచు విష మెక్కి మూర్ఛిల్లి నోర నురుఁ
 గులు గ్రక్కుచు నేలఁ బడి తెప్పలు జేలవై చెమ. బ్రాహ్మణుఁడును
 గొడుగుం దొడలమీఁదనిడుకొని యస్త్రశి శోకమగ్నుఁడయి పరివరివిధ
 ముల విలపింపఁ జొచ్చెను. అప్పు డాతని బాంధవులు పలు దెఱంగుల
 దుఃఖశోషణంబు లగుభాషణంబుల నాతనికి ధైర్యము చెప్పి శురలింప,
 ఆయర్థరాత్రపువేళఁ జిమ్మచీకటిలో నురిమిఁద వెన్కకు నేడ్చు
 పాదములతోఁ బోయి విషవైద్యునిఁ బిలుచుకొనివచ్చి యూచిన్న
 వానిని వీఁడు మీవాఁడు గాని మావాఁడు కాఁడని వారిపాదముల
 మీఁదఁ బడవైచి, తదనుగ్రహంబున విషముక్తుఁడయి తేచి కూర్చున్న
 కొడుకును జూచి యంతరంగంబు హర్షోత్తరంగంబయిన 'వీఁడు మీరు
 పెట్టిన చెట్టని జీవనము తిచ్చినయాఘనుని వేనోళ్ళబొగడి వీడుకొలిపి,
 నామీఁదియాగ్రహం బుడుగక యాబ్రాహ్మణుఁడు న న్నుద్దేశించి
 యిట్లనియె: "ఓపన్నగమా! పున్నమచందమామను బోలునీ యర్థకుని
 మోము చూచి, దయ పుట్టక నిర్హేతుకముగాఁ గాటు వేయ నీకు
 నో రెట్లాడెను! సదా రంధ్రాన్వేషణమే పనిగాఁ గుటిలగతిన్వర్తించు
 పాపజాతికి నీ కెల్లు దయ పుట్టును! సహారణము గా విప్రబాలకుం
 గఱచినయీదురితింబు నీదేవా మెల్లం జుట్టుకొని, నీయహంకారపంక
 మిరికున ట్లింతవరకును నీ కాహారముగా నున్న భేకముల నీతలను
 మోపించి దయామతి నవి యొసఁగిన యాహారము నే నీచేతిం గుడి
 పించుఁ గావుతి' మని రోషావేశంబున ఘోరశాపంబిచ్చెను. పాముల
 బాముల నే మందును! ఆశాపాక్షరంబు లశనిపాంతంబువోలె నాకర్ణం
 బులఁ జూడి హృదయ భేదనంబు గావించ, నాయెడలు నావశము
 గాక కాళ్ళు లేనివానివలెఁ గదల లేక మెల్లమెల్లఁగాఁ బ్రాఁకుచు

మీకృప నాశ్రయింప వచ్చితిని. దైవోపహతుండ నయి మీపాలఁ బడిననన్నఁ జేయి విడువక, మీవాహనముఁగాఁ జేకొని యాహార దానంబు చేయుచు రక్షింపు చుండిన, ఎప్పుడును మీపాదములకొలుపు నేయు చుందును.” అనుడు జలపాదుఁ డుప్పొంగి యాశోహాణకాతూ హలంబు తన్నవివేకిం జేయ దుష్టారంగంబుమాయావాగురం దగులు కొని దానియునుకువ కీకొనియెను. అంత నమ్మందవిషుండును జల పాదుని నిజభోగమున స్వహించి, కొలదొకవడి చిత్రప్రచారంబున నిందు నందుం ద్రిప్పి లేనిబడలిక తెచ్చుకొని రోజుచుఁ దల వ్రేల వైచి యూరకుండెను. జలపాదుం డంతయుఁ జూచి, నీవేల యిట్లు నడవజాల కున్నావని యడిగెను. మందవిషుండు: “స్వామీ! నిన్నటి నుండి కబళమాత్రం బయిన నాహారంబు లభింపమింజేసి, శుష్కప వాసంబున న్మాడుచు జవసత్త్వంబు లుడిగి జీవచ్ఛవంబనై యున్న వాఁడను. కటికియాకట నకనకం బడునా కిప్పు డాహారంబు దయఁ చేసినంగక, వాహనకృత్యం జెట్లు నిర్వహింపఁ గలుగుదును? కడుపు నిండినమీఁదట మఱి నాచిత్రవదక్రమంబు దేవర చిత్తగింప వలయు.” అనిన, నావాక్యంబులు నిజమ్ములని నమ్మి, యంతరంగంబు గరగిన వాఁడయి జలపాదుం డిట్లనియె: “ఓభుజంగవుంగవా! నే నొక్క మాట చెప్పెదను వినుము. మధ్యమధ్య నీవు నన్నడుగవలసిన పనిలేదు. కడుపుఁజిచ్చు దరికొనునప్పుడెల్ల వలసినన్ని మందూకంబుల భక్షింప నొక్కసారిగా నీకిదె యాజ్ఞయొసఁగినాడను. ప్రతిదినంబును నీయిచ్చ వచ్చినన్నిటిఁ గొన వచ్చును. ఇప్పుడు పోయి యథేష్ఠితంబుగ నాహారంబు గైకొనివచ్చి, మరల వాహనకార్యంబునం బ్రవర్తిల్లుము.” అనిన మహాప్రసాదం బని జలమధ్యంబునం బ్రవేశించి, కలుపు దీక్షఁ జిలుకప్పలఁ గొన్నిటిఁ గిడుకు రన మ్రింగి జలరాసలం బార్చుకొని

మందూకరాజు నెదుర నిలిచెను. ఈప్రకారము యథేచ్ఛను బ్రతిదివ
మును వలసినన్నిటిని దిగ మ్రింగుచు, దొలుత సన్నగాండ్రను బిదప
బలవంతులను దదనంతరము మంత్రులనుగా దిన క్రమమున జలపా
దావ శేషంబుగా వ్రాదంబు నిర్మండూకంబు గావించి, కట్టకడపట
నాకప్పల తేనిని సహితము కూయిడం బట్టకొని మేనిమాంసం
బాప్యాయనంబుగ మెక్కి, యిప్పటికి నావ్రతసమాప్తి యయ్యెగా
యని సంతోషించుచు, ఆకొలను వెడలి యొండాశచోటికిం
జనియెను.

నేనును మందవిషునిచందంబుననే యనిమానంబున కోర్పు
కొని, ప్రతిపక్ష కార్యవిఘాతం బొనరించి స్వకార్య ముద్ధరించితిని.
బద్ధున మందుదనానలంబు వృక్షాగ్రంబులు గాల్చి విడుచుం గాని,
వానిని నిర్మూలము గావింపఁ జాలదు; శైత్యశీల మయ్యును నదీ
జలంబు. తటస్థితవసుమతీజంబుల మూలంబులతోడఁ జెల్లించును.
కాబట్టి నుంచినూటలతో నాధింప నిచ్చువనిని బరాక్రమశత బుచ్చే
నైన సాధింఁరాదు. అయినను హిరణ్యగర్భుఁడు సంగతికిం నగినవా
డనియె నామతము. అని చెప్పి మేఘుర్జునుడు మిన్నకుండెను

అంత మంత్రి దూతర్థి చిత్రవర్ణునిపంకఁ దిరిగి యిట్లనియె.
“దేవా! సర్వవిధంబుల నిష్ఠుడు హిరణ్యగర్భునితో స ధి కే కొని
యాతని రాజ్యంబున నాతనినే యథాపూర్వముగా నిలుపుట శ్రేయ
స్కరము. మొన్న నీనడువుఁ గర్పూరద్వీపమున నుండి యొకబకంబు
సింహశద్వీపాధినాథుం డగు మహాబలునికడకుం బంపఁబడియె నని
చాగులవలన నేటి యుదయముననే విన్నాడను. విచారించి చూడ
హిరణ్యగర్భుం డచ్చటికి దూత నంపుట, మనతో యుద్ధము చేయ
సారసరాజును సహాయంబు వేడుటకై యుండును. మన యహఃపాతము

నిజమయ్యె నేని, మహాబలుండును బూర్వ మొకసారి మనచే నవ మానితుం డయి యున్నవాడె కావున మహానంతోషముతో హిరణ్య గర్భునకుఁ దోడుపడు ననుటకు సందియము లేదు. వారిరువురం గలిసి కొని మనమీఁద దండు వెడలుట పొసంగునేని, ప్రస్తుతస్థితిని బట్టి విచారింప మనము వారిని గెలువఁ గలుగుట దుర్ఘటము. కాఁబట్టి హిరణ్యగర్భునితో సంధి చేసికొనుటయే యుత్తమపక్ష మని నాకుఁ దోచుచున్నది.”

అనిన మందహాసనుండరాననుం డయి చిత్రవర్ణం డిట్లనియె. “హిరణ్యగర్భుఁ డెప్పు డాల మిచ్చి మనచే బరాజితుఁ డయ్యెనో యప్పుడె రాజ్యాధికారపూజ్యతం గోలుపోయి మనకు నేవక ప్రాయుఁ డయ్యెను. అట్టివానిం బూజించి తెచ్చి మరల రాజ్యవీరంబునం బ్రతి స్థింప వలసినంత యక్కఱ మన కిప్పు డేమి కలిగినది? అంత కలిగి నప్పుడు పోలినట్లు చూచుకొందము. ‘ఈనఁ గాచి, పొలమును నక్కలకుఁ జెట్టినట్లు, బాహుబలాధిక్యంబు పేరిమిని గవ్వ పడి రణంబునం గెలుచుకొన్న రాజ్యంబును ఫలకాలంబున నొరునిపాలు నేయ నేల? ఈవిషయమున నక్రమముగాఁ బూనుకొని మహాబలుండు మనమీఁద ధ్వజ మెత్తినను నెత్తనిమ్ము. నాప్రతాపాలనంబు వేడిమి నాతఁ డిం కొకనారి బాగుగఁ జవి చూచెడుంగాక!” అనుచుండ నొకశుకంబు కోఁజూచుఁ గొలువుఁగూటంబుదిక్కునకుం బటలెంచుచు దూరమున నుండి “దేవా! సింహశర్వీపరా జనేకానీకంబులతోడ న్నెడలి వచ్చి మనపట్టణ మాక్రమింప నూరిబయల నిగ్గడియుచున్నాఁడు.” అని కేక వేసెను. రా జాభాక్యము విని యులికిపడి ‘యేమి యేమి’ యని యాత్రముతో నడిగెను. కొలువువారును ససంభ్రములైరి. అంతఁ జూచుకయు సమీపమునకు వచ్చి రాజుదిక్కు మొగము చేసి నమస్కరించి

రించి “దేవా! సింహాశద్వీపరాజగు మహాబలుఁ డాకస్మికముగాఁ గోవ
కారణ మేమియు లేకయె మనమీఁద దండు వెడలివచ్చి, తనసేనల
న్నగరంబువఱగడ నిద్రియించు చున్నాఁడు. అతండు మనరాజధాని
న్వమీపించువఱకును, మనవారి కెవ్వరికి నాతని రాక తెలియ
దయ్యెను. వారిం జూచి యిప్పుడూఁకావలివారలు రణసంభ్రమంబు
నం బరిభ్రమించుచున్నవారు. నేను ఫలంబులు తేగ వనంబునకుం;
జని ఫలంబులుకోయుచుఁ దొలుదొలుత నొక్కవృక్షాగ్రమునుండి
దూరమునమిన్నును మన్నును నేకము నేయుచు లేచినధూళిం బొడ
గాంచితిని; షోలాండోళితమాననుండనయి దాని కారణంబుయోచించు
చుండ నింతలో గూఁతవేటుదూరమ్మున సైన్యకలకలంబు విననయ్యె;
పదంపడి బారులుతీరి మనప్రోలిడెసంజనుడెంచువక్షి వారంబులనాలో
కించితిని; తదనంతరము పురోయాఱు యయివచ్చినయొక బకంబు
వలన నది మనవీ డాక్రమింప వచ్చినసారసాధ్యక్షునిసైన్య మగుటం
దెలిసికొని, దేవర కాసమాచారమును నివేదింప వాయువేగమునం
బఱతెంచితిని.’ అని మరలఁ జెప్పెను.

అప్పు డహ్మయూరరాజు రాద్రరసమూర్తియై లేచి, కొలువు
కలయంజూచి యిట్లనియె — “దూరదర్శీ! నిన్ననో మొన్ననోకదా
మహాబలుండు మనమీఁద దాడి వెడలి వచ్చి బవరంబునం బరాభ
వంబు నొంది సేనల నేలపాలు చేసికొని తాను మాత్రము ప్రాణంబు
లతో నవులఁ బడి నిజదేశముం జొచ్చినవాఁడు. దానినంతను నింత
లోనే మఱచి తాను నొకమానిసి ననుకొని ప్రబలత్నదుర్భలత్వంబులు
తలంపక తగరువచ్చి కొండను దాఁకినట్లు మరల మనమీఁద నే
మొగంబున వచ్చి దండు వెడలినాఁడు? చూచితివా యాతనికండ
కావరము? మన మిప్పుడపోయి యీమత్తునిజన్యంబు చేసి స్పృశి

న్యంబుగా యమవుని కతిథిం గావించుము. అవార్యశౌర్యధుక్కుండ నగునాముందఱఁ దృణకల్పుఁ డగునీపక్షి యెంతటివాఁడు? ఈతని సైన్య మెంత? మున్నుండ యీవచ్చినవీరవారంబునెల్ల ఘోరవంబుల కాహారంబు కావించి వచ్చి, పిదప సింహశద్వీపమునకుం గూడ దాడి వెడలి యీసారి తప్పక యాతనిరాజధానిం గూఁకటివేళ్ళతోఁ బెల్ల గించి వేరు లేకుండ నేలమట్టము కావించుము.” అనిన సవినయంబుగా మంత్రి యిట్లునియె.

“ఇన్నాశ్శవలెఁ గాదు. మొన్నటిపోరునఁ జేరు గలవారు పలువు రంతరించుటంజేసి మనసైన్య మిప్పుడు శూరశూన్యమై యున్నది. తామ్రచూడుండు పోయినతరువాత మనసేనలస్థితిగతుల నెఱిగి నడపి కార్యావనరంబున ధైర్యంబును శౌర్యంబును బాహువీర్యంబును మొలయించి దళవాయితనంబు పూన నర్హుం డగునూహాపోహవిచక్షణుఁ డొక్కఁడును నాకంటికిం గనఁబడకున్నాఁడు. అందుచే మన సైనికనికరంబులు బహునాయకత్వంబు గలిగి యున్నవి. ఎల్లకాలం బును సాహసంబు సాగిరాదు. శత్రు వొకప్పుడు లోఁబడినవాఁడె కదా యని తలంపం బనిలేదు; శిఖిశిఖాతప్తం బగుజలంబె పొంగిపడి యాయగ్నిం జల్లార్చుచుండుట లోకధర్మము. శకటగతచక్రంబు తెఱంగునఁ గాలగతులం గ్రిందు మీఁదును మీఁదు గ్రిందును నగు చుండును. కరనిహతకందుకంబునకుం బోలె భూమిపయిం బడినదేహ ధారుల కందఱకును బడు చుండుటయు లేచుచుండుటయు నైవర్ణికము. నేనింతదూరము చెప్పుట నాప్రాణములు వంచించి కాదు. శరదంబుం బోలె ఘనగర్జితము చేయుటవలనం గార్య మెప్పుడును గానేరదు. మహాత్ములు సావధానముగా సాధకబాధకమ్ముల న్యంత్రి ముఖంబునఁ జక్కఁగా నాలోచించి, యర్థావర్థంబుల నూహించి,

మఱి కార్మనిశ్చయము చేయుదును. గాఢ తానెంత బలవంతుఁడగునో, గాఢముగాఢమునో వివాదము పెట్టుకొనఁగో, పెట్టుకొనఁగో, నిశ్చయముగా ముగించు నొందును సర్వ మెంత బలవంతమయ్యెను, చరిత్రీ పులకేతన చక్రీ యుక్తముచుండ మనము చూచుచుండ లేనా? వివాదమునందు సమర్థింపఁ జూడక దేవర యిప్పుడు న న్నున్నది. ఇది కలహము మానవలయును. ఎవరు కార్యాకాంక్షిగాఁ గలవారో, వారికిఁ బ్రతిపక్షముగాఁ గలవారో యొక వినికిఁ జూచుకొనినచో కలహము మొదలు పునఁగించు నకులమును జంపుకొని పిరికి కొడుక నొందఁ బ్రాహ్మణ్యమున బెచ్చే కడపటఁ బశ్చాత్తప్తుఁడగును. దేవుఁ డాకడ చెప్పిన నవధంబుఁడు.

నాడ దేశమునందలి యొక యశవరమున దేశాశర్చ యనుపేరు గల వేదజనుఁ డగువిప్రుఁ డొకఁడు గాఁడు. అతనికిఁ గొంతకాలము సంతానము లేకొడవ యొక్కటిమేకాని వేయికొడవ లేక యుండెను. అతనిభార్య యగు మాజ్ఞనేని సంతానము లేని దయి, పుత్రులం గని పెంచు తనయీమనోదయిం గని ముచ్చట పడుచు, బిడ్డలనిమిత్తము యోగులని వేషములు వేసుకొనువారి నెల్లఁ గాళ్ళుఁ గడుపులుం బట్టుకొని యాశ్రయించి వారిచే వేళ్ళు వెల్లంగులు గట్టించుకొనుచు, తాయి గన్న తాతికి గుడి గన్న గుడికి మ్రొక్కుచు, ఎవ్వ రేతీర్థము పేరు చెప్పిన నచ్చటికిఁ బోయి మునిగి వచ్చుచు, లోకములో లేనినోములు వ్రతములు పట్టుచుండును. ఇట్లు కొంతకాలము గడిచినపిమ్మట, నాయంతి యాశ్వరాషగ్రహమునలన, గర్భవతియై యొక్కపుత్రకుం గనియెను. లేక లేక కలిగినసంతాన మగుటంజేసి, తల్లిదండ్రు లాచిన్న వానిని తొమ్ముమీఁదికాలు నేలఁ బెట్టినక ప్రాణములకంటె నెక్కువగా గాఢమునఁ బెంచుకొను చుండిరి. ఒకనాఁ డాబిడ్డను బా

లిచ్చి నిమగ్న పుచ్చు, ముచ్చటలతో జరిపి కట్టి ముచ్చటగావలి
 యుంచి యాజ్ఞానేన పొదునపడి యన్న పుచ్చువైదముల దొడయోయెను.
 నాడు పర్వదిన ముచ్చటలతో నాజ్ఞానముచేటి ముచ్చటకాద్యదాన
 మిచ్చుటకొకటియై యానాజ్ఞానమున కాజ్ఞానమున నుచ్చెడి. సమాజ
 దరిద్రుల వయిన యాశుక్లతోతియును జేర్చు దిద్దు చుంటున్నాడు. “రాక
 రాక నేటికాలమునకు భూమికి నొండు జరిగినదాని మచ్చి, సాహి
 త్యపరు లనేకులుంట హరిం గాదని నాకే నాన మియ్యుం దలచి
 వర్తమాన మంటెను. నన్ను భాగ్యవంతుని జేయింజె నను తలంపుతో
 నేలిక పిలువనంపినపుడే, నాచాలిటి యభాగ్యజేవక సమయమున
 కీయసంకర్షము తెచ్చిపట్టినది. ఇంత ముచ్చటగుండి నాభార్య
 వచ్చు పెచ్చుడు! నే గోము దానము నట్లు పెచ్చుడు! రాకున్న నేమి
 పోవును నన్న నిండాలు గంటికి తెచ్చినలెండి కాపాడుకొనుచున్న
 పిల్లవానికడం గావుండువారు లేరు; పోక మానెన నన్న భూపాలు
 డాదానము నన్యుల కిచ్చి వేయును. నాకొక్క యుపాయ మి కరువట్టు
 చున్నది. బహుదానములనుండి కన్నబిడ్డవలె బెంచుచున్న నకుల |
 మున్నదిగదా? ఈపెంపునుముంగించి నాముద్దుబట్టికి రక్షక యుంచి
 కదిలిపోయి దానమును స్వీకరించి యింట నున్నపై పరుగెత్తుకొని
 వచ్చెదను.” అని చెప్పియున్న, ముచ్చటల నన్నకేది ముచ్చట జెప్పి
 యా ముచ్చటలను గాల్చి పట్టి, రాజములయందును పోయెను.
 దా మునిమిత్త మేగించి వెండుగడియలును బ్రాహ్మణునికి శరీర
 ముక్కటియై రాజముందరియున నుండెనుగాని చిత్త మంతయు
 నింటిమీదను గొమారునిమీదనె యుండెను. ఇంతలో నొకకృష్ణ
 పుచ్చు మిదెమీదను కి యుమ్మాలలేరులును ముచ్చటలు క
 పోవుచున్న పాన్పుమీదకి బ్రాహ్మణ వచ్చుచుండెను. దానిని

ముంగిస చూచి యొక్కయెగు రెగిరి మెడవట్టుకొని కొటికి
ముక్కలు చేసి క్రిందఁ బడ వైచెను. అంత నాబ్రాహ్మ
ణుడును రాచనగరం గానువీసములు గ్రహించి, కొడుకుమీఁదిప్రేమ
తన్నుఁ ద్వరపెట్ట నేలమీఁద మడమలు మోపక డోలాయమాన
మానసుం డయి మహావేగముతో వచ్చుచుండెను. బ్రభువునుం దన
స్వామియడుగులచప్పుడు విని, పాము నెత్తు రంటికొన్న నోటితో
మార్గము పొడుగున రక్తబిందువులు బాట వీధిగుమ్మముదగ్గఱ కెదు
రేగి, సంతోషముతో నాబాపనికాశ్శ్రవేశ్శం బడి పెనఁగఁ జొచ్చెను.
రక్తవిలిప్తముఖం బగునకులంబును జూచి గుండెలు తటతటఁ గొట్టు
కొన, భీతిపరీతచేతన్కుం డయి యాపాటుఁడు తనకొమారునినె యా
నకులంబు చంపి వచ్చెనని యెంచుకొని, పెంచిన విశ్వాసమయిన లేక
నాముద్దుఁ బట్టి నెత్తురుఁగందు నెట్లు గఱచితి వని దురహంకారంబున
తేరువ నున్న దుడ్డుఁజ్జుచు హస్తమున నంకించి నకులమును మోఁదెను.
అమోఁడు శిరంబునం దగుల గ్రుడ్లు వెడలఁ బెట్టి, నేలం బడి విలవిలఁ
చున్నకొనుచు నొక్కపెద్దయట పఱచి నకులము ప్రాణము విడిచెను.
అట్లాముంగియునుఱుఁ గొని యాభూసురుఁడు నందనుని కయి వ్రలా,
పించుచు లోనికిం జని తలిమంబునఁ జెక్కుచెమర్చకుండ నిదురించు
యన్న బాలకునిఁ గని, వ్రమోదమానమానసుం డయి, పదంపడి
డోలాపమీవంబున ఖండఖండము తయి పడి యున్న నల్లత్రాఁచును
జూచి చోద్యపడి, కలయాపు తెలిసికొని శోశోద్రేకమ్మున నురమ్మును
శిరమ్మును హస్తతలమ్మును మోఁదుకొనుచు నెందు నెవ్వరికిఁ గలు
గని కలువము తన కొదవెంగా యని పెద్దతడవు రోదనము చేయఁ
బొడఁగెను. కాబట్టి యేకార్యమును సావకాశముగా విమర్శింపక
త్యక్తపడి చేయరాదు.

అని దూరదర్శి చెప్పిన విని యించుక యనుమానించి, శిఖండి ప్రకాండం డిట్లనియె. 'మంత్రవరా! నీవిప్పుడు చెప్పిన దంతయు నాదరణీయముగనే కానవచ్చుచున్నది. కాని శత్రు వొక్కఁడు మనపట్టణముమీఁద దండు వెడలి వచ్చి గాని నాక్రమింప నుపక్రమించు చుండఁగా దీర్ఘాలోచన చేసి కార్యనిశ్చయంబు చేయవలయునని జాగు చేయు చుండుట పాడిగాఁ గనుపట్టదు. మన యాలోచన కుదురు నప్పటికిఁ బురము దొద్ద పోవచ్చును. కాబట్టి ముందుగా నేరీతి నయిన నాతనిం బాటఁదోలు సాధనము చూచుట ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇప్పుడు వచ్చినయాపదను దొలఁగించుకొన్నతరువాత హిరణ్యగర్భుని సంగతి చూచుకొందము. నాకుంజాడ వీరవారంబుం గూరుచుకొని పోయి వైరిం దారసించి పౌరుషంబు నెఱుపుటకన్న వైరవారణంబునకుం దగినయుపాయం బన్యం బున్నట్టు కనుపట్టదు. అయినను నీబుద్ధిప్రచారంబునకు గోచరమయిన దేమయినం గలిగినఁ దెలుపుము. ఆలోచించి సర్వసమ్మత మయిన పక్షము నవలంబింతము. అనిన దాక్షాయ్యనాయకుం డిట్లనియె.

“మనము హిరణ్యగర్భునితోడం బోరి గెలుపు కొన్నవార మయ్యును, మన గెలు పొక గెలు పని సంతోషింప రాదు. ఏల యనిన—మనపాలం గల యోధవారంబులోఁ బేరు గలవారు పెక్కం డ్రాలము చేసి న్వర్గస్థు లయిరి; ఉన్నవారిలోను బలువురు కాయంబుల నిండ గాయంబులు గలవా రయి పోరికిం బనికి రానివా రయిరి. ఇట్టి యశక్తులను వెంటఁ బెట్టుకొని పోయి, మేమే శూరుల మని సాహసంబున వైరిం దలపడుదు మేని మనవారు శరీరంబు కాన పడక యోపినంతవట్టు పోరాడినను దుదను బరాభవంబు నిశ్చయము. ఈ మహాబలుం డిప్పుడు మనమీఁద దాడి వెడలుట, హిరణ్యగర్భుని

మంత్రి యైన సర్వజ్ఞుని ప్రేరణము చేతం గాని స్వబుద్ధిచేతం గాదు. తనతోంటి విరోధంబు సాధించు కొనవలయు ననునదేశంబును దానికిం గొంత తోడునడి యుండ వచ్చును. అయినను దనమిత్ర మనోరథం బీడేలు నేని ఈతండు నంతుష్టుం డయి తనపురికి మరలఁ గలవార్త డగుట సందియము లేదు. మన మిష్టుడు హింసాగర్భుని సమాధాన పఱచు కొనుయత్నంబు చేయటయే ప్రధానముమేయ మయిన కార్యము. కాబట్టి మున్ముంద యాహంసస్వ్యామిపాలికి మనదూత యరుగవలయును; అట్లగుగదూత కార్యసంఘటనం బొనర్చుకొని మరల మనలం జేరుటకు లోపలనె యానుహాబలుని దళముల వలన నొకటి పుట్ట కుండ నీక్షణంబ సారసరాజు నొద్ద కొక రాయబారిఁ బంపుదము. ఇట్లు చేసిన సకలము ననుకూలముగా నడచును.” అనిన రాజును నొనని యాకొనియెను. అప్పుడే రాజానుమతంబున మంత్రి యరుణముఖుని రప్పించి మహాబలునితోడం బలుక వలయు పలుకుల నెల్లం దేటపడఁ గఱపి, కార్యంబు పొత్తు పఱచుకొనిరమ్మని వంచిన, నాతండును వినయవేషంబునం జని నగరంబు పఱగడ నొక్క వనంబున నున్నస్కంధావారంబుం దఱిసి, సేనారక్షకులకుం దనవచ్చిన కార్యంబు చెప్పి యెల్ల సైనికులును మూఁకలు గట్టి తన్నుఁ జూచు చుండఁ దన్మధ్యంబున నొక్కచోఁ జందనతరు సమీపంబున లతాగ్రవాంబున వసియించి యున్న మహాబలునిన్ ద్వారపాలకుల వెంబడిం బోయి పందర్శించి నమస్కరించి, యాతనియాజ్ఞానుసారముగా సమీపంబున గూరుచుండి చేతులు జోడించి యిట్లనియె.

“దేవా! జంబూద్వీపాధినాథు లగుచిత్రవర్ణ మహారాజుల వారు ఈముగ దేవరివారితోడ నాడు మన్నమాటల విన్నవించెద; అవధాన ముతోఁ జిత్తగించుదు. ఇరుగు పొరుగుల దేశముల కేలికల మయిన

మనము మనలో నిట్లు దుర్మత్సరంబు వాటించి మానుషధర్మమును మఱచి లోకులు మనలం దల లెత్తి చూడ జగడము, లామ మందుట యుచితము గాదు. మన మైకమత్సరంబుపేర్చిని సోదరభావంబు గూరి యుందు మేని, ముల్లోకము లొక్కట నెత్తి వచ్చినను గలన న్ననలఁ దేటి చూడఁ గలవే? పూర్వమేవేళావిశేషముననో మనమననులలోఁ గ్రోధాగ్ని పొడచూపి మెల్ల మెల్లగా రాణి ప్రజ్ఞశిల్లి యుద్ధరూప మునం బయ లెగదలి శుభయపక్షములవారిం గొందఱ దహించి యప్పటి కాటినది; అటి పోయినదాని స్మరల మండఁ జేయుచు మన మనస్తీమలఁ గోపఁబలు గాపురం బుండ నిచ్చుట యుభయులకును త్తేమకరము గాదు. ఇకముందు మనమన్మోన్యన్నే హము నవలంబించి మీమాట మేమును మామాట మీరును జెల్లించుచుఁ గూడి మనుట మాయభిమతము. కర్పూరస్వీపాధీశ్వరుం డగు హిరణ్యగర్భుఁడు మన కిరువురకుఁ బ్రాణమిత్రుఁడుగా నుండఁ దగినవాఁడు. అతనిరాజ్యం బాతని కిచ్చితి మని తెలిపి, మాతోడ సంఖ్యంబు నెఱవ నాతనినడుగ నేడ దూతను బంపు చున్నారము.”

అని చెప్పి యూరకున్నఁ మహాబలుండును గొంతవడి చింతించి, తనబలంబులు మార్గాయాసంబునం బడలి యుంటఁజేసియుఁ దనవచ్చిన కార్యం బనుకూలముగా ముగియించిహ్నములు శానఁబడు చుంటం జేసియు సంధిచేసికొనుటయే యప్పటికుచిత మని నిశ్చయించి, పూర్వ వైరంబు మాని సంధి కియ్యకొనియెను. అప్పుడు మహాబలచిత్రవర్ణు లకుఁ గపాలనంధి యయ్యెను.

తరువాతఁ జిత్రవర్ణుండు తనమంత్రితో నాలోచించి, యుచిత గతిని హిరణ్యగర్భునిపేర నొకతేఖ వ్రాసి, తల్లేఖం గొని పోయి హంసస్వామితో యుక్తక్రమంబున సంభాషించి కార్యంబు పొందఁ

వటుచుకొని రా నరుణముఖుండె తగినవాఁ డని యెంచి, అతనినె పయి నంబుచేసి క్రమ్మఱఁ గర్పూరద్వీపంబునకుఁ బంపి యాతనిపునరాగ మనంబున కెదురు చూచుచు దినము లెన్ను చుండెను. అతండును, కతివయప్రయాణంబులఁ గర్పూరపుదీవిం జేరి, రాజధానిం బ్రవేశించి, ముందుగా మంత్రిసందర్శనంబు చేసి నిజాగమనకారణంబు తెలిపి, యాతండు తన్ను వెంటఁ జెట్టుకొని పోవ హిరణ్యగర్భుని రహస్య వాసంబుఁ జొచ్చి, యచ్చట నాప్తవర్గంబుతో నిష్ఠకథాప్రసంగంబులఁ గాలక్షేపంబు చేయు చున్న హంసాధ్యక్షుని వీక్షించి, నమస్కార పూర్వకంబుగాఁ దన్నెఱిగించుకొని, మితహితోక్తుల నిట్లనియె. “జంబూద్వీపాధినాథుండు చిత్రవర్ణుండు దేవర నుగుణనంపదను బలు పురు ప్రశంసెంపఁ బూర్ణమనంబుతో నాకర్ణించి, దేవరతోడిమైత్రి పపేక్షించి నన్నిటకుం బుత్తెంచెను. నేఁడు మొదలుకొని యథాపూర్వ ముగా దేవరవారు కర్పూరద్వీపరాజ్యాధికారంబు మరల వహియించి, లోకోత్తరముగాఁ బ్రజాపాలనంబు గావించుచు మయూరస్వామి తోడి సాహార్దసౌఖ్యం బనుభవింప నర్హులు,” అని లేఖం జేతి కిచ్చెను. దానిం బుచ్చుకొని హిరణ్యగర్భుండు మంత్రితో నాలోచించి తగిన ప్రత్యుత్తరంబు వ్రాసి ధవళాంగునిచేత నిచ్చి, ‘సీవీయరుణ ముఖునితోడ జంబూద్వీపంబున కరిగి చిత్రవర్ణుని సందర్శించి యర్హ సంభాషణంబుల నాతని నలరించి యాజా విచ్చి రమ్మని యానతి యొసఁగి, యరుణముఖుని నర్హసత్కారంబుల గారవించి చెప్పవలయు. వలుకు లెల్లం జెప్పి, వీడుకొలిపెను.

అంత ధవళాంగుండును నరుణముఖుండును బయలు వెడలి, సరససంభాషణంబుల మార్గాయాసంబు వీసంబును గాన రాకుండ నడచి, కతివయదినంబులకు జంబూద్వీపంబు చేరి చిత్రవర్ణుండు పొందు

కొలు వుండి యుండ నాతనిపాదసందర్శనంబు చేసికొని, సంగేశంబు
సమస్తంబును నివేదించి, కృతకృత్యు లయిరి. మహాబలండును మిత్ర
కార్యంబు సాధించుకొని చిత్రవర్ణుని మన్ననఁ బడసి, పరమానందభరి
తుండయి సైన్యసమేతంబుగా నిజదేశంబునకుం జరియెను. నాడు
మొదలుకొని మహాబలచిత్రవర్ణహిరణ్యగర్భు లన్యోన్యమైత్రిం బొడ
లుచు, బరస్పరక్షేమలాభంబులఁ బ్రతికాముఖంబులఁ దెలిసికొనుచు
జరకాటము నుఖముగా రాజ్యపాలనంబు గావించిరి.

అని విష్ణుశర్మ సంధితంత్రమును ససాకల్యముగా వచియించి,
మీరును సర్వసర్వంసహాపతులతోను సంధి కావించుకొని, యొక
మత్స్యంబు పెంపున సకలసౌఖ్యంబుల ననుభవింపుడనిన, రాజపుత్రు
లెంతయు సంతసించి 'దేవరమూలమున నజ్ఞానాంధకారంబునుండి
వెలువడి జ్ఞానభాను న్సందర్శింపఁ గంటి మని విష్ణుశర్మను నుతియిం
చిరి. అంత సనయు లయిన నృపతనయులఁ దనవెంటఁ దోడ్కొని
పోయి, నుదర్శనున కర్పించి, విష్ణుశర్మ యాతనిచే సకలసమ్మానంబులం
బొంది, యొకయగ్రహారము బహుమానంబు వడసెను.

సంధితంత్రము, సంపూర్ణము.

